

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

NATALIJA ŠPRUK
ZAGREBAČKA GRADSKA KNJIŽNICA NEKAD I DANAS

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Ivana Hebrang Grgić

Zagreb, 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	3
2. NASTANAK NARODNIH KNJIŽNICA.....	4
2.1. Nastanak narodnih knjižnica u Europi.....	4
2.2. Hrvatska.....	6
3. OPĆENITO O KNJIŽNICAMA GRADA ZAGREBA I GRADSKOJ KNJIŽNICI	8
4. PO VIJESNI PREGLED GRADSKE KNJIŽNICE.....	10
4.1. Počeci knjižnice.....	10
4.2. Promjene nakon Drugoga svjetskog rata i razvitak knjižnice	15
4.3. Gradska knjižnica danas	19
4.4. Potreba za novom zgradom.....	22
5. ANALIZA GODIŠNJIH IZVJEŠTAJA GRADSKE KNJIŽNICE	26
5.1. Uzorak i metoda istraživanja	26
5.2. Nabava	27
5.3. Revizija knjižnog fonda i otpis građe.....	30
5.4. Članstvo i posudba.....	32
5.5. Kulturne aktivnosti i aktivnosti za djecu.....	37
5.5.1. Tribine, predavanja i ostale aktivnosti.....	37
5.5.2. Izložbe.....	39
5.5.3. Aktivnosti za djecu	41
5.6. Suradnja, posjete korisnika i informacijski upiti	42
5.6.1. Suradnja	42
5.6.2. Posjete korisnika	43
5.6.3. Informacijski upiti.....	44
6. ZAKLJUČAK.....	45
7. LITERATURA.....	46
8. POPIS PRILOGA.....	49
9. SAŽETAK	51
10. BIOGRAFIJA	52

1. UVOD

Svrha pisanja ovog rada očituje se u potrebi za pregledom povijesti Gradske knjižnice u Zagrebu od samih početaka njezinog razvoja pa sve do današnjih dana. Rad će biti podijeljen na tri dijela.

Prvi dio bit će općenitog tipa. Bit će razrađena narodna knjižnica kao temeljni pojam, a potom će se razraditi i pojam Knjižnica grada Zagreba, organizirana mreža narodnih knjižnica, kako bi se dobio uvid u organizaciju i ustroj pod koju spada Gradska knjižnica.

Drugi dio će se baviti teoretskom stranom povijesti Knjižnice. U njemu će se razraditi tema povijesti i povijesnog razvoja Gradske knjižnice u Zagrebu. Bit će pokrivena teme poput samih početaka knjižnice, promjene koje su se događale u periodu neposredno prije i nakon svjetskih ratova te njezin poslijeratni uspon i razvitak. Nastavak donosi pregled Gradske knjižnice danas te se osvrće na još uvijek aktualnu temu smještanja Knjižnice u novu zgradu.

Treći dio rada bavit će se analizom pojedinih parametara vezanih uz rad Gradske knjižnice, a podaci će biti prikazani deskriptivnom i komparativnom metodom. Istraživanje će biti provedeno sa svrhom prikaza razvoja Gradske knjižnice u Zagrebu kroz godine te prikaza sličnosti i razlika u različitim područjima njena djelovanja.

2. NASTANAK NARODNIH KNJIŽNICA

Prema IFLA-inim smjernicama za narodne knjižnice, narodna knjižnica je organizacija koju osniva, podržava i financira određena zajednica putem lokalne, regionalne ili nacionalne vlasti ili putem nekog drugog oblika organizacije. Ona osigurava pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju i djelima mašte pomoću niza izvora i službi, a na raspolaganju je svim članovima zajednice bez obzira na njihovu rasu, nacionalnost, dob, spol, religiju, jezik, invaliditet, ekonomski i radni status te obrazovanje.¹

Važno je napomenuti da se pojam javne knjižnice u engleskom jeziku razlikuje od pojma javne knjižnice u hrvatskom jeziku. Naime, pojam *public library* u engleskom jeziku označava ono što se kod nas smatra narodnom knjižnicom, dok u hrvatskom kontekstu javnim se knjižnicama smatraju sve knjižnice koje su javno financirane (a tu se ubrajaju i školske i visokoškolske knjižnice, ali primjerice i Nacionalna i sveučilišna knjižnica).

2.1. Nastanak narodnih knjižnica u Europi

Pojava knjižnica datira iz najranijih razdoblja ljudske povijesti, još od starih civilizacija Istoka, stare Grčke i Rima.

Kada govorimo o grčkoj civilizaciji, sigurnih dokaza o postojanju velikih knjižnica nema, ali se pretpostavlja da je u Miletu u 7. i 6. st. prije Krista postojala državna knjižnica slična knjižnicama-arhivima Srednjeg Istoka. Knjižnica je vjerojatno uništena u napadu Perzijanaca 494. godine prije Krista. Zbog napada Perzijanaca središte kulture preselilo se u Atenu. Postoje podaci da je Pizistrat u Ateni u 6. st. prije Krista osnovao prvu javnu knjižnicu u tome gradu, iako će Perzijanci kasnije uništiti i nju..²

U razdoblju helenizma (4.-1. st. prije Krista) broj knjiga raste i postoji veliki broj javnih i privatnih knjižnica. Jedna od najpoznatijih privatnih knjižnica bila je Aristotelova, a otvorio ju je polaznicima svoje peripatetičke škole, pa je postala jedna od značajnijih javnih knjižnica tog doba. Bila je bogat knjigama jer su Aristotelu knjige pomogli skupljati njegovi

¹ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 15.

² Hebrang Grgić, I. Kratka povijest knjižnica i nakladnika : s kodovima i aplikacijom. Zagreb : Naklada Ljevak, 2018. Str. 33.-34.

učenici, pogotovo Aleksandar Veliki, koji mu je knjige slao sa svojih ratnih pohoda. Nije sigurno što se s knjižnicom dogodilo nakon Aristotelove smrti – dio je vjerojatno završio u Aleksandrijskoj knjižnici, a dio u Rimu. U helenističkom razdoblju svakako valja spomenuti jednu od najpoznatijih knjižnica, a to je Aleksandrijska knjižnica. Trebala je biti svojevrsno sveučilište helenističkog svijeta i trebala je okupiti sve što su Grci do tada stvorili, uz djela negrčkih pisaca, te je postala uzorom kasnijih velikih knjižnica zapadnog svijeta.³

U rimskoj civilizaciji na početku nisu postojale javne knjižnice jer obrazovanje nije bilo vezano uz škole već uz obitelj. Prva ideja o osnivanju javne knjižnice je Cezarova, ali ostvario ju je tek nakon njegove smrti, pred kraj razdoblja republike, Azilije Polion. Osnovao je knjižnicu *Atrium Libertatis* (između 39. i 33. godine prije Krista) o kojoj nema puno sačuvanih podataka. Zna se da je knjižnicu osmislio Marko Terencije Varon i da je imala poseban dio za grčke i poseban dio za latinske knjige.⁴ U doba Rimskog carstva Car August sagradio je dvije velike knjižnice, a car Trajan 113. godine najveću knjižnicu antičkog Rima – *Bibliotheca Ulpia*.⁵

U srednjem vijeku u Europi stvaraju se temelji ekonomskog, kulturnog i tehnološkog napretka koji će se u mnogočemu odraziti i na knjižnice. Izum tiskarstva i posvjetovljenje samostana pojave su koje su obogatile građom već postojeće knjižnice kao i uvjetovale osnivanje mnogih novih knjižnica (Beč, Krakow, Dresden, Stockholm, Berlin, Pariz).⁶

U ranome srednjem vijeku pojavile su se samostanske knjižnice koje su osnivali crkveni redovi, posebno benediktinci, kojima je bila obveza sačuvati rukopis prepisivanjem. Prvu je takvu knjižnicu osnovao Kasiodor u samostanu Vivariju (prva polovica 6. st.). Najpoznatiji samostani s knjižnicama bili su Monte Cassino (osnovan 529. godine) i Bobbio (osnovan 614. godine) u Italiji, Luxeuil (oko 550. godine) u Francuskoj, Reichenau (724. godine), Fulda (744. godine) i Corvey (822. godine) u Njemačkoj, Canterbury (597. godine), Wearmouth (674. godine) i Jarrow (681. godine) u Engleskoj, čiji su skriptoriji bili poznati po kvalitetnim prijepisima. Knjige su se posuđivale drugim samostanima, pa i

³ Hebrang Grgić, I. Kratka povijest knjižnica i nakladnika : s kodovima i aplikacijom. Zagreb : Naklada Ljevak, 2018. Str. 35.-36.

⁴ Hebrang Grgić, I. Kratka povijest knjižnica i nakladnika : s kodovima i aplikacijom. Zagreb : Naklada Ljevak, 2018. Str. 38.-39.

⁵ Hebrang Grgić, I. Kratka povijest knjižnica i nakladnika : s kodovima i aplikacijom. Zagreb : Naklada Ljevak, 2018. Str. 40.

⁶ Knjižnica. // Hrvatska enciklopedija. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2004. Sv. 6. Kn-Mak.

svjetovnim osobama, tako da su te knjižnice imale ulogu javnih knjižnica, iako s neusporedivo manjim brojem primjeraka od knjižnica u starijim razdobljima. Potkraj srednjega vijeka pojavile su se i svjetovne knjižnice, poput dvorske knjižnice Karla Velikoga u Aachenu (8. st.), sveučilišne knjižnice u Sorbonnei i kolegijских knjižnica u Oxfordu u 13. stoljeću.⁷

Humanizam i renesansa donijeli su procvat knjižnica na Zapadu. Uz mnogobrojne privatne, osnivale su se i prve javne knjižnice u Firenci (Marciana, 1441. godine i Laurenziana, 1571. godine), Vaticana u Rimu (druga polovica 15. st.), Corvina u Budimpešti (uništena osmanskim osvajanjima 1526. godine) i Escorial u Madridu (1557. godine). Javno korištenje knjiga zahtijevalo je i njihovu posebnu zaštitu pa su se vezivale lancima za stolove ili police (*libri catenati* ili *libri concatenati*).⁸

Polovicom 19. st. javila se ideja o osnivanju javnih, narodnih knjižnica, financiranih iz državnih ili mjesnih proračuna, pa su oko 1850. godine doneseni prvi zakonski akti u Engleskoj i Sjedinjenim Američkim Državama koji su omogućili javno financiranje i osnivanje knjižnica namijenjenih mjesnomu stanovništvu. Prve takve narodne knjižnice otvorene su u Manchesteru, Liverpoolu i Bostonu.⁹

2.2. Hrvatska

Začeci narodnih knjižnica u u Hrvatskoj bile su ilirske čitaonice. Sve su čitaonice imale svoja pravila kojima su određeni rok posudbe, članarina, uvjeti korištenja i sl. Knjige za početne fondove darivali su osnivači, a članovi su bili ugledne osobe iz javnog života. U njima su uglavnom radili knjižničari-volonteri i bilo je važno da prostori čitaonice budu smještene u prostore u središtu grada. Njihov glavni prigod bio je od članarina, a način nabave kupnja i dar. Zanimljivo je za spomeniti da tada žene nisu mogle biti članice čitaonica.¹⁰

⁷ Knjižnica. // Hrvatska enciklopedija. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2004. Sv. 6. Kn-Mak.

⁸ Knjižnica. // Hrvatska enciklopedija. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2004. Sv. 6. Kn-Mak. (28.8.2018.)

⁹ Knjižnica. // Hrvatska enciklopedija. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2004. Sv. 6. Kn-Mak. (28.8.2018.)

¹⁰ Hebrang Grgić, I. Kratka povijest knjižnica i nakladnika : s kodovima i aplikacijom. Zagreb : Naklada Ljevak, 2018. Str. 145.

Iako ilirske čitaonice smatramo pretečama narodnih knjižnica, narodne knjižnice u današnjem smislu (one koje financira lokalna vlast) nastaju početkom 20. st. kada je Društvo hrvatskih književnika pokrenulo pokret za osnivanjem narodnih (pučkih) knjižnica. Izradili su naputke i pravilnike i osnovali deset knjižnica 1904. godine, dok ih je 1904. već bilo sto pedeset. Splitska gradska knjižnica osnovana je 1903. godine i bila je redovno financirana novcem iz gradskog proračuna, što ju čini jednom od prvih narodnih knjižnica u današnjem smislu.¹¹

Važno je spomenuti i čitaonička društva ili casina koja se javljaju puno prije ilirskih čitaonica. To su bile ustanove gdje su se okupljali njihovi članovi i uz razgovore i rasprave, čitali knjige, časopise i novine. Prvo takvo društvo na prostoru Hrvatske otvoreno je u Zadru 1753. godine i označilo je početak organiziranog pristupa čitanju knjiga u Hrvatskoj i raznim kulturnim događanjima.¹²

Casina su bila od velike važnosti za građanstvo, jer su im omogućavala dodir s knjigama i časopisima, u vrijeme kada još nije bilo javnih knjižnica. Ideja i funkcioniranje casina ima sličnosti s današnjim knjižnicama kakve mi poznajemo. Međutim, za razliku od današnjih knjižnica koje su otvorene svim slojevima građanstva, casina su bila rezervirana imućnim građanima i uglednim osobama. Casina su otvarana širom zemlje, od Dubrovnika preko Zagreba i Varaždina do Našica i imala su veliku važnost u životu građana i društvenom životu pojedinih gradova te su promicala pisanu riječ i čitanje. Bila su prethodnici velikom broju čitaonica koje su osnivane u Hrvatskoj od kraja tridesetih godina 19. stoljeća pa sve do njegova kraja.¹³

¹¹ Hebrang Grgić, I. Kratka povijest knjižnica i nakladnika : s kodovima i aplikacijom. Zagreb : Naklada Ljevak, 2018. Str. 146.

¹² Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 89.-90.

¹³ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 92.

3. OPĆENITO O KNJIŽNICAMA GRADA ZAGREBA I GRADSKOJ KNJIŽNICI

Javna ustanova Knjižnice grada Zagreba (KGZ) suvremeno je organizirana mreža narodnih knjižnica, najveća među narodnim knjižnicama u Hrvatskoj, matična knjižnica za narodne i školske knjižnice u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji, a ujedno i jedna od najvećih kulturnih ustanova u Gradu Zagrebu. Do srpnja 2007. godine obavljala je i zadaću matične službe za Krapinsko-zagorsku županiju.¹⁴ Te iste 2007. godine dovršena je integracija narodnih knjižnica u Zagrebu u jedinstvenu mrežu knjižnica.¹⁵

Jezgru mreže čine Gradska knjižnica i specijalizirana Knjižnica Božidara Adžije, koje su po svojim zbirkama i zadaćama narodne i znanstvene knjižnice i središte su organizacijske jedinice Knjižnica grada Zagreba, koja okuplja još dvanaest područnih knjižnica s mrežom od dvadeset sedam ogranaka na ukupno četrdeset i dvije lokacije, bibliobusnu službu s dva bibliobusa i 78 bibliobusnih stajališta u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji.¹⁶

Prikupljanje, stručna obrada i pohranjivanje raznovrsne građe omogućuje korištenje preko dva milijuna i tristo tisuća svezaka knjiga (među kojima se nalaze i zavičajna zbirka Zagrabiensia i zbirka rijetkih knjiga i rukopisa RARA), jedne od najvrednijih zbirka periodike u Republici Hrvatskoj s vrijednim starim zagrebačkim izdanjima, zbirke audiovizualne građe s bogatim izborom glazbenih publikacija te zbirke elektroničkih publikacija.¹⁷

S obzirom na sve navedene informacije, u ovom radu fokus će biti isključivo na zagrebačkoj Gradskoj knjižnici.

¹⁴ Strateški plan KGZ-a : 2014-2020. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2014. Str. 2.

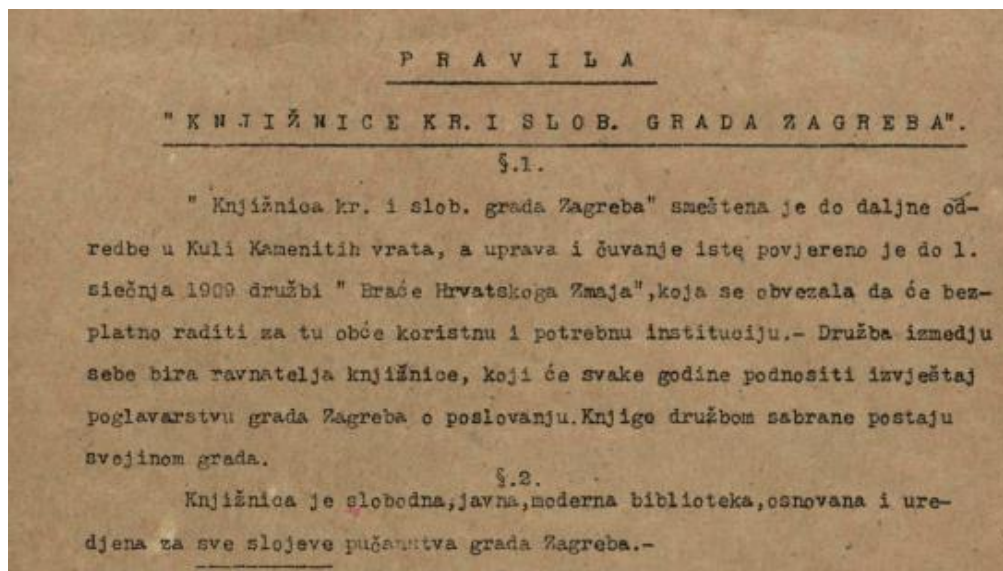
¹⁵ SF knjižnica za danas i sutra. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2011. Str. 25. URL: https://issuu.com/knjiznicegradzagreba/docs/sf_knji_nica (6.4.2018.)

¹⁶ Strateški plan KGZ-a : 2014-2020. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2014. Str. 2.

¹⁷ Knjižnice grada Zagreba. Misija, vizija i strategija. URL: <http://www.kgz.hr/hr/o-nama/misija-vizija-i-strategija/222> (4.4.2018.)

Osnovana je 1907. godine, te je uz Knjižnicu Božidara Adžije, (osnovanu 1927. godine) najstarija narodna knjižnica u Zagrebu i među prvima je narodnim knjižnicama osnovanim u Hrvatskoj.¹⁸

Točan datum utemeljenja bio je 7. prosinca 1907. godine, na poticaj i prijedlog Družbe „Braća Hrvatskog Zmaja“ i odlukom Skupštine gradskog zastupstva. Družba Braće Hrvatskog Zmaja, koja je osnovana 1905. godine, među ostalim je imala zadaću da "čuva i obnavlja spomenike narodne prošlosti".¹⁹ Već u prvim Pravilima "Knjižnice kr. i slob. grada Zagreba" iz 1908. (slika 1.) definiran je status Knjižnice i njezina osnovna svrha riječima koje su sve do danas ostale jednako značajne i aktualne: "Knjižnica grada Zagreba slobodna je javna i moderna biblioteka uređena za sve slojeve pučanstva grada Zagreba...". Njezino je poslanje i zadaća, kako u proteklih više od stotinu godina, tako i danas, okupljati ljude svih dobnih skupina i sposobnosti, poticati pismenost i strast za čitanjem, razvijati kreativnost i usvajanje novih vještina i znanja, omogućavati i poticati kvalitetno provođenje slobodnog vremena.²⁰

Slika1. Pravila "Knjižnice kr. i slob. grada Zagreba" iz 1908., ulomak (preuzeto s

<https://digitalnezbirke.kgz.hr/?object=info&id=18278>)

¹⁸ Strateški plan KGZ-a : 2014-2020. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2014. Str. 2.

¹⁹ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 203.

²⁰ Strateški plan KGZ-a : 2014-2020. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2014. Str. 14.

4. POVIJESNI PREGLED GRADSKE KNJIŽNICE

4.1. Počeci knjižnice

Društvo hrvatskih književnika na svojoj je 5. redovnoj glavnoj skupštini održanoj 29. ožujka 1903. godine donijelo važan prijedlog o osnivanju pučkih knjižnica po selima i gradovima. Godine 1907. Družba Braće Hrvatskoga Zmaja - Emilij Laszowski, Velimir Deželić i Stjepan Širola - želeći spasiti Kamenita vrata, kojima je u okviru tadašnjih urbanističkih planova i vizija prijetilo rušenje, predlaže Gradskom poglavarstvu da se u kuli iznad tih srednjovjekovnih gradskih vrata smjesti Gradska knjižnica, kao prva javna knjižnica u gradu Zagrebu. Zamisao o utemeljenju Gradske knjižnice već je otprije postojala, nedovoljno intenzivno se radilo na tome, ali je mogućnost odluke o rušenju Kamenitih vrata ubrzala inicijativu Družbe, pa je poglavarstvo 1905. i 1906. izdvojilo po 5000 kruna za uređenje Gradske pučke knjižnice i gradskog muzeja.²¹

Gradsko poglavarstvo na čelu s gradonačelnikom Milanom Amrušem prihvatilo je tu ideju i 10. travnja 1907. Kamenita vrata su predana Družbi na upotrebu. Zaključkom Gradskog poglavarstva od 11. svibnja 1907. osnovani su Knjižnica slobodnoga i kraljevskoga glavnoga grada (danas je to Gradska knjižnica u Zagrebu) i Muzej slobodnoga i kraljevskog glavnoga grada Zagreba (današnji Muzej grada Zagreba) u čijem je sastavu bio i arhiv (danas Državni arhiv u Zagrebu). Briga oko uređivanja arhiva i muzeja bila je povjerena Emiliju Laszowskom, dok je brigu oko osnivanja, organizacije i vođenja Knjižnice slobodnog kraljevskog glavnog grada preuzeo Velimir Deželić, pristav Kraljevske sveučilišne knjižnice u Zagrebu, koji je sastavio i prva Pravila knjižnice.²²

Knjižnica je dobila prostor na drugoj etaži Kule nad Kamenitim vratima (slika 2.). Prvi je ravnatelj Gradske knjižnice bio dr. Velimir Deželić, a mladi knjižničari-volonteri Božidar Širola i maturant Velimir Deželić, sin ravnatelja Velimira Deželića, odabirali su, popisivali i katalogizirali prikupljene knjige. Od velikog broja rukopisa i knjiga koje je predalo Gradsko poglavarstvo, ali i brojni građani Zagreba, te od donacija samih članova Družbe,

²¹ Virtualna izložba Zagreb na pragu modernog doba : Slobodni i kraljevski zemaljski glavni grad Zagreb. URL: http://kgzdz.arhivpro.hr/moderno_doba/SZag_GKnji.htm (4.4.2018.)

²² Virtualna izložba Zagreb na pragu modernog doba : Slobodni i kraljevski zemaljski glavni grad Zagreb. URL: http://kgzdz.arhivpro.hr/moderno_doba/SZag_GKnji.htm (4.4.2018.)

odabrano je preko 10 000 knjiga. Uređena je i čitaonica za koju su nabavljeni stolovi i stolice i drugi potreban namještaj, a sami su financirali i građevinske radove.²³

7. prosinca 1907. godine u kuli iznad Kamenitih vrata zbilo se svečano otvorenje. Na svečanosti otvaranja ravnatelj Velimir Deželić održao je predavanje "O evoluciji modernih i slobodnih javnih knjižnica", a nakon toga je gradonačelnik Milan Amruš otvorio knjižnicu završivši govor riječima: "Kao što su naši pređi podigli ovu kulu za svoju obranu, tako ju je gradsko poglavarstvo sada namijenilo napretku i prosvjeti te smjestilo u nju Gradsku knjižnicu, arhiv i muzej. Ovakve korisne institucije služiti će napretku i prosvjeti našeg naroda! Proglašavam vesela srca ovu knjižnicu otvorenom."²⁴ O tom, za grad značajnom događaju, izvijestili su i tadašnji zapisnici gradske skupštine.

Slika 2. Kamenita vrata

(preuzeto s <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?object=info&id=18262>)

²³ Virtualna izložba Zagreb na pragu modernog doba : Slobodni i kraljevski zemaljski glavni grad Zagreb. URL: http://kgzdz.b.arhivpro.hr/moderno_doba/SZag_GKnji.htm (4.4.2018.)

²⁴ Virtualna izložba Zagreb na pragu modernog doba : Slobodni i kraljevski zemaljski glavni grad Zagreb. URL: http://kgzdz.b.arhivpro.hr/moderno_doba/SZag_GKnji.htm (4.4.2018.)

Već 1907. godine prikupljeno je i obrađeno oko 7 000 knjiga, a do studenoga 1908. godine kada ravnatelj knjižnice postaje Emilij Laszowski, prikupljeno ih je oko 14 000, dok ju je posjetilo 45 000 posjetitelja.²⁵ Knjige su bile klasificirane (sastavljen je cjelokupni "cjedulji" katalog koji se dijelio na "pouku i zabavu"), a izvorni katalozi i popis prinova sačuvani su. Periodika se u početku nije popisivala, ali se ipak sačuvala.²⁶ Rad knjižnice je za korisnike bio besplatan. U čitaonici knjižnice, koja je bila otvorena od 17 do 20 sati, od samoga su početka održavana poučna, stručna i znanstvena predavanja, kao i glazbene priredbe.²⁷ Čitaonica se nalazila na prvom katu, skupa s klupskim prostorijama Braće hrvatskog Zmaja, dok se na drugom katu nalazilo spremište knjiga, soba za upravitelja i tzv. "željezna soba" za čuvanje rariteta.²⁸

Do 1913. godine Knjižnica se vrlo uspješno razvijala. Tako je, primjerice, još prije Prvog svjetskog rata, 1913. godine, imala 50 326 korisnika. Već su tada osnovane i prve zbirke: Croatica i Zagradiensia. Započela je korisnu suradnju s drugim knjižnicama u Hrvatskoj, darujući svoje duplikate manje opskrbljenim pučkim knjižnicama u zemlji. Godine 1911. izdala je katalog zabavnih djela s oko 3 000 svezaka (obrazloženje u katalogu kaže kako "četverogodišnje iskustvo govori da se ta djela najviše čitaju"), a vrlo brzo je taj broj povećan na 12 000.²⁹ Godine 1911. fond se povećao na 28 000, a od duplikata i nekatalogiziranih knjiga osnivale su se razne školske knjižnice u Zagrebu: Laščina, Borongaj, Kuniščak itd. Duplikati su se također poklanjali raznim pučkim knjižnicama diljem Hrvatske. Krajem 1912. godine fond se popeo na oko 30 000 knjiga, a čestim donacijama sve je više rastao.³⁰

Međutim, s početkom Prvog svjetskog rata, radi manjka sredstava i smanjivanjem donacija njezin razvoj staje, skraćuje se radno vrijeme, a uskoro privremeno prestaje s radom.

²⁵ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 203.-204.

²⁶ Glavan, D.; Sršen I. Povijest zagrebačkih knjižnica : kulturnopovijesni uvod. Zagreb : Fortuna ; Sandorf, 2010. Str. 172.

²⁷ Virtualna izložba Zagreb na pragu modernog doba : Slobodni i kraljevski zemaljski glavni grad Zagreb. URL: http://kgzdz.arhivpro.hr/moderno_doba/SZag_GKnji.htm (4.4.2018.)

²⁸ Glavan, D.; Sršen I. Povijest zagrebačkih knjižnica : kulturnopovijesni uvod. Zagreb : Fortuna ; Sandorf, 2010. Str. 172.

²⁹ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 204.

³⁰ Glavan, D.; Sršen I. Povijest zagrebačkih knjižnica : kulturnopovijesni uvod. Zagreb : Fortuna ; Sandorf, 2010. Str. 172.

Prostor u kuli nad Kamenitim vratima ubrzo se pokazao premalenim za daljnji razvoj knjižnice, pa je već 1908. kad se prema planovima Viktora Kovačića počela planirati (nikad realizirana) regulacija Kaptola i Dolca, Deželić predložio da se restaurira stara kuća Jurja Plemića, kasnije vlasništvo grofova Patačić i da se u nju preseli Gradska knjižnica. Iako su pregovori trajali do 1924. godine zamisao nije prihvaćena i 1925. godine, kad je donesena odluka o izgradnji tržnice na Dolcu, ta je palača srušena. Deželić i Laszowski pokušali su 1930. godine, spašavajući od rušenja zgradu Zakladne bolnice milosrdne braće na početku Ilice, u nju htjeli smjestiti Gradsku knjižnicu. No ni taj pokušaj nije uspio, jer je Gradsko poglavarstvo smatralo da u središtu grada nije dopušteno smjestiti neprivrednu ustanovu.³¹

Odlukom Gradskog vijeća od 20. studenoga 1935. godine, na zalaganje gradskog tajnika Mire Majera koji je kasnije obavljao funkciju tajnika Hrvatskog narodnog kazališta, na sjednici Gradskog vijeća Grad preuzima brigu o Gradskoj knjižnici od Družbe Braće Hrvatskog Zmaja kako bi je reorganizirao i uredio te osigurao stručno osoblje i sredstva za rad, a uz preseljenje u mnogo prikladnije prostore dovršena je i obrada knjiga te su izrađeni listići za tri kataloga (abecedni, stručni i mjesni). Činom preuzimanja knjižnice od Družbe i formalno je potvrđen njen javni značaj.³²

Na toj istoj sjednici odlučeno je da će se knjižnica preseliti u zgradu Umjetničkog paviljona na Tomislavovom trgu, ali ona iz nepoznatih razloga³³ krajem 1937. ipak dobiva novi privremeni smještaj u prizemlju Novinarskog doma, gdje ostaje do 1995. godine kad je preseljena u Starčevićev dom (slika 3.), lokaciju gdje se nalazi i danas.³⁴

³¹ Virtualna izložba Zagreb na pragu modernog doba : Slobodni i kraljevski zemaljski glavni grad Zagreb. URL: http://kgzdz.arhivpro.hr/moderno_doba/SZag_GKnji.htm (4.4.2018.)

³² Virtualna izložba Zagreb na pragu modernog doba : Slobodni i kraljevski zemaljski glavni grad Zagreb. URL: http://kgzdz.arhivpro.hr/moderno_doba/SZag_GKnji.htm (4.4.2018.)

³³ Glavan, D.; Sršen I. Povijest zagrebačkih knjižnica : kulturnopovijesni uvod. Zagreb : Fortuna ; Sandorf, 2010. Str. 176.

³⁴ Virtualna izložba Zagreb na pragu modernog doba : Slobodni i kraljevski zemaljski glavni grad Zagreb. URL: http://kgzdz.arhivpro.hr/moderno_doba/SZag_GKnji.htm (4.4.2018.)

Slika 3. Gradska knjižnica danas, Starčevićev trg

(preuzeto s <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica/61>)

U svemu tome presudno je bilo imenovanje Josipa Badalića, profesora na slavističkom odjelu Sveučilišta u Zagrebu i priznatog stručnjaka iz knjižničarstva, za ravnatelja Gradske knjižnice. Badalić je sredio knjižnicu i uz obradu i izradu kataloga reorganizirao je i korisničke službe i čitaonice. Knjižnica je već tada imala oko 50 000 svezaka. Badalić je imao viziju razvoja Gradske knjižnice: izgradnja nove zgrade te stvaranje gradske mreže knjižnica, kojoj bi Gradska knjižnica bila središte. Osim toga, predvidio je i osnivanje saveza javnih knjižnica u Hrvatskoj. Gradska je knjižnica u novim prostorima (slika 4.) svečano otvorena 17. lipnja 1940. godine. Kako je već rečeno, u ratnim je uvjetima djelovala pod ograničenim okolnostima, kao i većina knjižnica u Hrvatskoj, a 1943. godine u potpunosti je zatvorena je za korisnike. U tom razdoblju u knjižnice nisu mogle doći knjige niti druge tiskovine iz inozemstva jer ih je službena vlast smatrala neprijateljskima.³⁵ Knjige koje se nisu smjele posuđivati ipak nisu bile uništene, već su iz kataloga knjižnice odstranjeni i uništeni svi njihovi kataložni listići te ih je kasnije bilo potrebno ponovno katalogizirati.³⁶

³⁵ Stipanov, J. Knjižnice i društvo : od potrebe do mogućnosti. Zagreb : Školska knjiga, 2010. Str. 241.

³⁶ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 204.-205.

Slika 4. Novinarski dom u Zagrebu

(preuzeto s <http://www.hnd.hr/107-godina-hrvatskog-novinarskog-drustva>)

4.2. Promjene nakon Drugoga svjetskog rata i razvitak knjižnice

U razdoblju od kraja Prvog svjetskog rata i stvaranja kraljevine SHS pa sve do početka Drugog svjetskog rata, koje se iz više razloga može nazvati i prijelaznim razdobljem, narodne knjižnice uglavnom su se financirale od članarina, koje su najčešće činile glavninu sredstava od kojih se knjižnica uzdržavala, posudnine te od sredstava zarađenih organizacijom priredbi i zabava. Tome valja pridodati i subvencije države, banovina, gradova i općina koje su se također dodijeljivale ponekim knjižnicama. Među njima bila je i Gradska knjižnica, koja je primjerice 1934. godine od grada Zagreba dobila 20 000 dinara.³⁷ Taj novac nikako nije bio dovoljan za sve njene potrebe, a Josip Badalić je to slikovito prikazao u svojoj knjizi "Javne knjižnice u Savskoj banovini" iz 1937. godine kada je napravio zanimljivu financijsku usporedbu između dotacije klonici grada Zagreba koja se mjerila u desecima milijuna dinara, naspram dotacije od (samo) desetak tisuća dinara Gradskoj knjižnici.³⁸

³⁷ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 220.

³⁸ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 228.

Nakon Drugog svjetskog rata nastale su brojne i korjenite promjene u gotovo svim područjima društveno-političkog života i djelovanja, a to je uključivalo i knjižničarstvo u Hrvatskoj. U tim novim društvenim i stručnim okolnostima Gradska knjižnica se počela intenzivno razvijati i prednjačiti u djelovanju i razvoju koristeći se svim mogućnostima glavnoga i najvećega hrvatskoga grada, ali i dugom i bogatom tradicijom knjižnica i knjižničarstva u Zagrebu.³⁹ Preuzima ulogu narodne, znanstvene i matične zagrebačke knjižnice, a osnivaju se novi odjeli, fondovi i zbirke te se uvodi institucija slobodnog pristupa i primjena suvremenih bibliotečnih principa.⁴⁰

Počele su se primjenjivati suvremene metode i načini rada te prihvaćati standardi suvremenog, razvijenog knjižničarstva, a sve važniju ulogu imaju knjižničari o čijem se obrazovanju počinje voditi sustavna briga. Održavaju se prvi seminari, polažu stručni ispiti, te osnivaju i završavaju različiti studiji knjižničarstva, a sve je intenzivniji i rašireniji znanstveni i stručni rad.⁴¹

Uskoro se počinju prepoznavati posebne kategorije, vrste i skupine korisnika. Već 1950. godine iz fonda Gradske knjižnice Zagreb izdvaja dio knjiga koje su po svojem sadržaju i literarnoj vrijednosti bile namijenjene djeci i mladeži. Nastaje Pionirska posudbena knjižnica i čitaonica koja će prerasti u suvremeni Odjel za djecu i mladež odnosno Dječji odjel s mediotekom, namijenjen najmlađim korisnicima.⁴² Danas on nosi ime Hrvatskog centra za dječju knjigu koji aktivno promiče vrijednost popularizacije čitanja i knjižnične kulture među najmlađom populacijom brojnim aktivnostima, izložbama, priredbama te izdavanjem vlastitih publikacija.⁴³

Nadalje, oblikuje se tzv. izlučni fond, iz kojeg su se knjige mogle posuđivati samo uz odobrenje zbog izrade znanstvenog rada, jer je bila riječ o knjigama koje iz ideoloških odnosno političkih razloga (većinom se radilo o knjigama tiskanim u NDH) nisu bile

³⁹ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 233.

⁴⁰ Glavan, D.; Sršen I. Povijest zagrebačkih knjižnica : kulturnopovijesni uvod. Zagreb : Fortuna ; Sandorf, 2010. Str. 183.

⁴¹ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 233.

⁴² Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 236.

⁴³ Glavan, D.; Sršen I. Povijest zagrebačkih knjižnica : kulturnopovijesni uvod. Zagreb : Fortuna ; Sandorf, 2010. Str. 184.

slobodno dostupne svima.⁴⁴ Cjelokupni fond ostao je sačuvan te se njime korisnici mogu služiti i danas.

Od 1950. godine u Gradskoj aktivna je Zbirka bibliotekarske literature (danas BDI (Bibliotekarstvo-Dokumentacija-Informacija) zbirka) koja nabavlja knjige vezane uz bibliotečnu građu te stručnu literaturu za bibliotekare.⁴⁵

Godine 1954. osnovana je Zagrabiensia, zbirka u kojoj se sakupljaju i pohranjuju knjige koje s najraznovrsnijih aspekata (povijesnog, kulturnog, gospodarskog, političkog, urbanističkog, literarnog) govore o životu Zagreba u prošlosti i sadašnjosti, ali i zbirka rijetkih knjiga i rukopisa, Croatica, koja se počela prikupljati i formirati još od početka rada Knjižnice. Potom se osniva i zbirka Rara koja sadrži rijetke knjige i rukopise: najstarija je inkunabula pod imenom "Biblia sacra veteris et novi testamenti ab antiquitaten memorabilis" iz 1487. a pohranjeni rukopisi su na glagoljici, arapskom i latinskom jeziku. U Rari se također čuva i originalni rukopis Kletve Augusta Šenoe te velika kolekcija knjiga iz Hrvatskog narodnog preporoda.⁴⁶ Od ostalih rukopisa, valja spomenuti i izuzetno vrijedan glagoljski fragment iz Vrbnika (1505-1507.). te rukopise pjesama Dragutina Domjanića.⁴⁷

13. siječnja 1963. godine osnovan je glazbeni odjel (Diskoteka), što je predstavljalo prvi takav pokušaj u Hrvatskoj, a započeo je s posudbom gramofonskih ploča i tiskanih muzikalija. Početni fond Diskoteke, tada smješten u velikoj ovalnoj čitaonici Novinarskog doma, sastojao se od 460 gramofonskih ploča i 71 svezak tiskanih muzikalija.⁴⁸

Godine 1957. u Zagrebu je izrađen Pravilnik za popisivanje knjižne građe, jer se sve više pažnje počelo pridavati popisivanju i obradi knjižne građe. U isto vrijeme počinje se primjenjivati i UDK, čiju su prilagodbu izradili stručnjaci iz Gradske knjižnice i tako su započeli i označili početak dugoročne primjene međunarodnog sustava za stručnu obradu

⁴⁴ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 236.-237.

⁴⁵ Glavan, D.; Sršen I. Povijest zagrebačkih knjižnica : kulturnopovijesni uvod. Zagreb : Fortuna ; Sandorf, 2010. Str. 186.

⁴⁶ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 237.

⁴⁷ Knjižnice grada Zagreba. Gradska knjižnica : zbirka Rara. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-zbirka-rara/o-zbirci-579/579> (4.4.2018.)

⁴⁸ Knjižnice grada Zagreba. Gradska knjižnica : Glazbeni odjel : kronologija Glazbenog odjela, URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-glazbeni-odjel/o-odjelu/50-godina-glazbenog-odjela/kronologija-glazbenog-odjela/10040> (4.4.2018.)

knjiga, što pokazuje da su knjižnični stručnjaci iz Gradske još 50-ih godina prošlog stoljeća bili upoznati i u toku sa suvremenim dostignućima u razvijenom američkom i europskom knjižničarstvu, barem kada je riječ o stručnoj obradi knjiga.⁴⁹

Pedesete godine prošlog stoljeća bile su izuzetno plodne za Gradsku knjižnicu, jer se u tom periodu, između ostalog, pokreću informativne srijede i informativni utorci, stručni susreti za osposobljavanje knjižničara, uvodi se godišnja članarina za članove knjižnice, a izuzetno je važno spomenuti i to da je Gradska knjižnica 1959. godine postala Bibliotečni centar, kojemu je zadaća bila pružati stručnu pomoć narodnim knjižnicama zagrebačkog kotara te se brinuti o racionalizaciji funkcioniranja knjižnica i osuvremenjenju njihova rada odnosno razvoju knjižničarske djelatnosti i struke, što se može smatrati početkom današnje matične službe.⁵⁰

Izuzetno bitna godina u povijesti hrvatskih knjižnica i hrvatskoga knjižničarstva je 1960. godina. Te je godine, 11. studenoga tadašnji Sabor SR Hrvatske donio Zakon o bibliotekama – prvi zakon o knjižnicama i knjižničarstvu u Hrvatskoj uopće, koji je cjelovito uredio pitanje knjižnica, njihova rada i djelovanja.⁵¹

Jedna od najvažnijih odredbi Zakona bila je ona o matičnoj službi. Bilo je to u skladu s teorijom i praksom u djelovanju i razvoju knjižnica i knjižničarstva u razvijenijim zemljama Europe i Amerike.⁵²

Donošenje zakona prethodilo je uzletu matične službe Gradske knjižnice, iako, bitno je za napomenuti da je ona i prije donošenja Zakona, još 1959. godine, na prijedlog Sekcije za narodne knjižnice Društva bibliotekara Hrvatske preuzela funkciju matične knjižnice na temelju novih Pravila, koja je donio Savjet za kulturu Narodnog odbora grada Zagreba. Tim je Pravilima među ostalim bilo određeno da Gradska postaje Bibliotečni centar užeg i šireg područja grada Zagreba. Taj je Bibliotečni centar izradio plan razvoja na istim

⁴⁹ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 237.

⁵⁰ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 236.-239.

⁵¹ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 246.

⁵² Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 247.

načelima i kriterijima za svaku općinu. Sam centar se smatra svojevrsnom prethodnicom kasnije matične službe.⁵³

Gradska knjižnica je zauzeto i stručno nastavila u tom smjeru, pa je već 1973. godine osnovan Centar za unaprjeđivanje bibliotekarstva, što je uvelike pridonijelo ne samo uspješnom radu i razvoju Gradske knjižnice, već i ostalih knjižnica udruženih u kasniju ustanovu Knjižnica grada Zagreba, ali i drugih knjižnica u okolici i šire. Tako je matična služba Gradske knjižnice, odnosno Knjižnica grada Zagreba postala vjerojatno najdjelatnija i najdjelotvornija matična služba za narodne knjižnice u Hrvatskoj, cijelo vrijeme, sve do danas.⁵⁴

4.3. Gradska knjižnica danas

Gradska se knjižnica nakon šezdesetogodišnjeg privremenog smještaja iz Novinarskog doma 1994. godine preselila u Starčevićev dom na Starčevićevoj trgu, pod tadašnjim ravnanjem Anke Katić.⁵⁵

27. travnja 1892. godine održana je skupština Stranke prava u Rijeci, na kojoj je nazočilo više od 80 istaknutih pravaša iz banske Hrvatske, Dalmacije, Istre i Rijeke i tada je pala odluka o izgradnji Starčevićeva doma. Izgradnja Doma nedvojbeno je trebala biti izraz kontinuirane odanosti Ocu Domovine i znak konsolidacije Stranke prava. Objavljeni zaključak skupštine bio je "da se Prvaku stranke prava prikaže narodni dar, koji će trajno posvjedočiti harnost sviestnih Hrvata za Njegove velike, neizmjerne zasluge i požrtvovanost, kojom narodu služi. Taj dar imala bi biti liepa palača u Zagrebu, koja bi bila i pravaškim Domom. Za tu će se svrhu izdati Proglas na hrvatski narod".⁵⁶

Prvi prinos za kamen temeljac položen je 8. svibnja 1892. godine. U četiri slijedeće godine bilo je 3.878 pojedinačnih i skupnih priloga u ukupnom iznosu od 104.471 kruna. Krajem

⁵³ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 249.

⁵⁴ Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015. Str. 249.

⁵⁵ Glavan, D.; Sršen I. Povijest zagrebačkih knjižnica : kulturnopovijesni uvod. Zagreb : Fortuna ; Sandorf, 2010. Str. 186.

⁵⁶ Matković, S. Starčevićev dom u vihoru rata : pravaške uspomene iz doba Nezavisne Države Hrvatske. // Časopis za suvremenu povijest. 43, 3(2011), str. 827-861. URL: <https://hrcak.srce.hr/76762> (27.8.2018.)

listopada 1895. vlasti su zabranile sakupljanje novaca u tu svrhu. Za gradilište je plaćeno 23.000 kruna. Na natječaj za projekt doma pristigla su tri rada: Ćirila M. Ivekovića iz Sarajeva, Gjura Cerneluttija te Lea Hönigsberga i Julija Deutscha. Kruno Waidmann poslao je dvije varijante rješenja izvan natječaja. Natječajna porota zaključila je da radovi ne odgovaraju "u natječaju iztaknutom programu". Najboljim je ocijenjen projekt Lea Hönigsberga i Julija Deutscha u "monumentalnom slogu talijanske renaissance"., i njima je povjeren izvedbeni projekt doma - koji je napravljen do 20. lipnja 1894. godine. Dom je završen 17. srpnja 1895. (slika 5.) i predan Anti Starčeviću. Novoizgrađeni dom Starčević je koristio svega godinu dana, do svoje smrti.⁵⁷

Slika 5. Starčević dom 1895. godine (preuzeto sa <http://www.zagrebacki.info/2012/04/starcevicev-dom.html>)

Gradska knjižnica se i dan danas nalazi na Starčevićevom trgu u (neadekvatnom) prostoru Starčevićevog doma koji se rasprostire na 2 160 metara kvadratnih, sa dodatnih 400 metara kvadratnih u ulazu do koje zauzima Odjel za djecu i mladež. U sve prostore

⁵⁷ Knjižnice grada Zagreba. Iz povijesti : tri doma Gradske knjižnice. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica/o-nama-262/iz-povijesti-tri-doma-gradske-knjiznice/263> (27.8.2018.)

Gradske knjižnice omogućen je pristup osobama s posebnim potrebama u invalidskim kolicima, osim u Odjel za djecu i mladež s mediotekom. Sastoji se od više različitih odjela:

Informativno-posudbeni odjel

Čitaonica novina i časopisa

Čitaonica priručnika i zbirki

Središnja knjižnica Rusina i Ukrajinaca Republike Hrvatske

Glazbeni odjel

Odjel za djecu i mladež

Medioteka

Unutar Gradske knjižnice čuvaju se tri vrlo vrijedne zbirke: zbirka Rara - zbirka rijetkih i vrijedni knjiga i rukopisa⁵⁸, Zavičajna zbirka Zagrabiensia te zbirka BDI (Bibliotekarstvo-Dokumentacija-Informacija). Zagrabiensia je specijalna zbirka o gradu Zagrebu kao i zavičajna zbirka njegovih stanovnika. Objedinjuje knjige, rukopise, nacрте i planove grada, stare razglednice i fotografije, sitni tisak te građu na novim medijima i predstavlja riznicu dokumenata koji svjedoče o svim aspektima povijesti i kulture hrvatske metropole.⁵⁹ BDI je specijalna je zbirka namijenjena knjižničarima i sastavni je dio Matične i razvojne službe Knjižnica grada Zagreba. Zbirka služi kao servis kroz koji se provodi kontinuirano učenje i stručno usavršavanje knjižničnih djelatnika.⁶⁰

Nekoliko je programa koje knjižnica provodi, a vjerojatno najpoznatiji je program 65 plus – besplatnu radionicu informacijske pismenosti za treću životnu dob koju provode volonteri u kupoli knjižnice dva puta tjedno. Od ostalih programa valja spomenuti

⁵⁸ Knjižnice grada Zagreba. Gradska knjižnica : zbirka Rara. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-zbirka-rara/o-zbirci-579/579> (4.4.2018.)

⁵⁹ Knjižnice grada Zagreba. Gradska knjižnica : zbirka Zagrabiensia. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-zbirka-zagrabiensia/o-zbirci-580/580> (15.7.2018.)

⁶⁰ Knjižnice grada Zagreba. Gradska knjižnica : zbirka BDI. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-zbirka-bdi/o-zbirci/568> (15.7.2018.)

programe Knjigom do krova, Kroz knjižnicu do mature te Program predstavljanja hrvatskih ilustratora.⁶¹

Još jedan odjel je bitno spomenuti u ovome pregledu zbog njegove važnosti, ne samo za Gradsku knjižnicu, već za sve narodne i školske knjižnice u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji a to je Matična i razvojna služba Knjižnica grada Zagreba koja, pod nadležnošću ravnateljice KGZ-a, obavlja poslove matičnosti u sklopu svog programa rada i / ili koordinira poslove ostalih ustrojbenih jedinica mreže na obavljanju matične djelatnosti za pojedine poslove u knjižnicama. O svojem djelovanju Matična i razvojna služba služba izvještava polugodišnjim i godišnjim izvještajima osnivača Knjižnica grada Zagreba, Grad Zagreb, u sklopu cjelokupnog izvještaja Knjižnica grada Zagreba, a Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu i Ministarstvo kulture redovitim godišnjim izvještajima.⁶²

4.4. Potreba za novom zgradom

Gotovo od samog osnutka Gradske knjižnice u Zagrebu govori se o potrebi njezinog trajnog smještaja. Stoljeće njezinog postojanja prošlo je da bi konačno, u 2013. godini, izgradnja nove Gradske knjižnice ušla u Strateški plan Grada Zagreba do 2020. godine.⁶³

Za trajni smještaj Gradske knjižnice kao jedno od rješenja od početka se nudi Paromlin. „Lokacija Paromlin nalazi se u središnjem dijelu grada Zagreba, južno od željezničke pruge, i, oko 1.100 m južno od središnjeg gradskog trga. Gradnja datira iz druge polovice 19. stoljeća pa do početka 20. stoljeća...” Lokacija sadrži „građevne korpuse visoke vrijednosti (zgrada mlina, transmisije, skladište brašna, silos i dimnjak, upravna zgrada) i zgrada kotlovnice kao građevine ambijentalne vrijednosti. [...] Prostor Paromlina svojom je lokacijom i svojim mjestom u memoriji grada jedan od najvažnijih spomenika industrijske arhitekture“ i „na tragu je novog urbanog koncepta razvoja grada, a nalazi se

⁶¹ Knjižnice grada Zagreba. Gradska knjižnica. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica/61> (15.7.2018.)

⁶² Knjižnice grada Zagreba. Matična i razvojna služba Knjižnica grada Zagreba. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/maticna-i-razvojna-sluzba-knjiznica-grada-zagreba/o-nama-2908/djelatnost/3875> (15.7.2018.)

⁶³ Programska osnova nove Gradske knjižnice u Zagrebu. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2014. Str. 5. URL: <http://pogledaj.to/wp-content/uploads/2017/07/Programska-osnova-za-novu-Gradsku-knji%C5%BEnicu-u-Zagrebu.pdf> (4.4.2018.)

u blizini važnih javnih zgrada – Koncertne dvorane Vatroslav Lisinski, Gradske vijećnice, te stvaranja nove zelene okosnice u produžetku Lenucijeve potkove, s građevinama javne namjene“. Ideja javnih prostora i sadržaja duž središnje osi u dokumentu „Paromlin 2013.: povijesni pregled, prostorno planska dokumentacija, provedeni natječaji, projektne ideje – izbor i okvirne smjernice“ predviđa tematski park sa sadržajima zabave, kulture, usluga i trgovine. Prema dostupnoj dokumentaciji čini se da je riječ o prostoru koji bi potpuno zadovoljio potrebe suvremene nove zgrade Gradske knjižnice – lokacijski, prostorno, okruženjem. Preuređivanjem Paromlina u Gradsku knjižnicu proveo bi se također u potpunosti projekt spašavanja baštinske zgrade.⁶⁴

Zašto nova knjižnica? Zgrade knjižnica ne grade se za jednu generaciju, kao što ni građa sačuvana u njima nije namijenjena samo sadašnjim korisnicima – ona se čuva i za buduće naraštaje. Gradovi u Europi, a sve više i u Hrvatskoj, okupljaju arhitekte, urbaniste i knjižničare kako bi osmislili inteligentne zgrade i ponudili koncepte narodnih knjižnica kao demokratskog stila života u 21. stoljeću. Danas se Gradska knjižnica nalazi u neadekvatnom prostoru Starčevićeva doma površine 2.560 m² u koji je smještena 1995. godine. Zbog toga je grad Zagreb još 1961. godine, kada je imao 455.921 stanovnika, planirao izgradnju prostora od 7.357,25 m² za Gradsku knjižnicu prema idejnom projektu, izrađenom u arhitektonskom ateljeu Ostrogović, na prostoru uz zgradu Gradske uprave, danas Skupštine Grada. Danas ni taj prostor, s obzirom na narasle fondove, nove usluge i zadaće suvremene središnje gradske knjižnice te gotovo udvostručen broj stanovnika grada Zagreba (790 017 stanovnika prema Popisu stanovništva, kućanstava i stanova grada Zagreba iz 2011. godine⁶⁵), ne bi bio dovoljan. Za smještaj zbirki, njihov planirani rast i razvoj svih usluga koje suvremena javna knjižnica treba osigurati građanima, potrebno je osigurati zgradu minimalne površine 20.000 m².⁶⁶

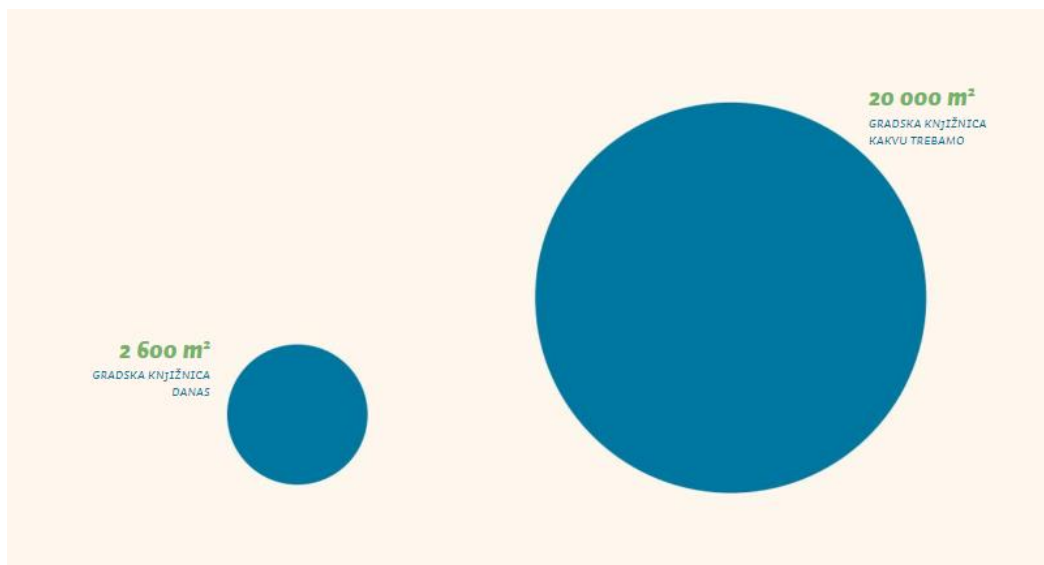
⁶⁴ Programska osnova nove Gradske knjižnice u Zagrebu. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2014. Str. 6.

URL: <http://pogledaj.to/wp-content/uploads/2017/07/Programska-osnova-za-novu-Gradsku-knji%C5%BEnicu-u-Zagrebu.pdf> (4.4.2018.)

⁶⁵ Popis stanovništva, kućanstava i stanova URL: <http://www1.zagreb.hr/zgstat/popisGrad2011.html> (4.4.2018.)

⁶⁶ Programska osnova nove Gradske knjižnice u Zagrebu. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2014. Str. 9.

URL: <http://pogledaj.to/wp-content/uploads/2017/07/Programska-osnova-za-novu-Gradsku-knji%C5%BEnicu-u-Zagrebu.pdf> (4.4.2018.)

Slika 6. Usporedba trenutne veličine Gradske knjižnice i nužne veličine (preuzeto s https://issuu.com/knjinicegradzagreba/docs/sf_knji_nica)

Zgrada Gradske knjižnice treba biti vidljiva, prepoznatljiva i autentična te isticati svoju pripadnost kulturnoj i povijesnoj baštini jednako kao i sadašnjem trenutku grada. Ona treba postati dnevni boravak građana i biti smještena u središtu grada, na dostupnom i izvrsno prometno povezanom gradskom prostoru. Nova Gradska knjižnica, kao komunikacijsko i društveno središte metropole i javni prostor koji simbolizira znanje, iskustvo i osobitosti Zagreba te osigurava svim građanima kvalitetan pristup informacijama, programima i uslugama, treba postati novi simbol Zagreba, grada okrenutog znanju, učenju i kulturi.⁶⁷

U Programskoj osnovi za novu Gradsku knjižnicu u Zagrebu koju su pripremali stručnjaci i zaposlenici same knjižnice, navedeni su zahtjevi u vezi s novom knjižnicom za koje bi bilo idealno da se ispoštuju prilikom izgradnje nove zgrade.

Pri odabiru lokacije i pri projektiranju zgrade knjižnice potrebno je voditi računa o nizu elemenata koji se odnose na: prometnu povezanost (središte grada, blizina javnog prometa, blizina pješačkih zona, blizina institucija s kojima knjižnica surađuje), vidljivost knjižnice, primjerenu veličinu i kvalitetu lokacije, ekološke uvjete, pravnu regulaciju

⁶⁷ Programska osnova nove Gradske knjižnice u Zagrebu. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2014. Str. 11.

URL: <http://pogledaj.to/wp-content/uploads/2017/07/Programska-osnova-za-novu-Gradsku-knji%C5%BEnicu-u-Zagrebu.pdf> (4.4.2018.)

vezanu uz zgradu (ograničenja vezana uz visinu i dimenzije, stil, zaštitu), rizik od prirodnih nepogoda i ljudskog djelovanja, tehnički uvjeti i održavanje zgrade te unutarnja organizacija prostora. Uvjeti za veličinu i zahtjeve za oblikovanjem pojedinog prostora povezani su između ostalog s vrstom i veličinom zbirke, vrstom polica i vrstom usluga.⁶⁸

S druge strane, namjena i funkcionalna organizacija prostora može se podijeliti na dvije velike cjeline: prostori namijenjeni javnosti (u koje spadaju čitaonice, različiti odjeli i zbirke) i ograničeno dostupni prostori (u koje spadaju uprava, matično razvojna služba, bibliobusna služba, odjel nabave i obrade, informatička služba itd.)⁶⁹

Na kraju, idealna kvadratura nove zgrade, okvirnim izračunom potrebnog prostora, izračunatim u skladu s IFLA-inim smjernicama i Standardom za narodne knjižnice (poglavlje Prostor i oprema narodne knjižnice: članci 38. – 41.)⁷⁰ u Republici Hrvatskoj penje se na cca 20 645 m².⁷¹

Svrha svega navedenog je da se ukaže na potrebu kvalitetnog smještaja i izgradnje održive zgrade te da se osigura kvalitetna podloga za raspisivanje javnog natječaja za idejno rješenje nove zgrade Gradske knjižnice.

⁶⁸ Programska osnova nove Gradske knjižnice u Zagrebu. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2014. Str. 19.-20.

URL: <http://pogledaj.to/wp-content/uploads/2017/07/Programska-osnova-za-novu-Gradsku-knji%C5%BEnicu-u-Zagrebu.pdf> (4.4.2018.)

⁶⁹ Programska osnova nove Gradske knjižnice u Zagrebu. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2014. Str. 26.-29.

URL: <http://pogledaj.to/wp-content/uploads/2017/07/Programska-osnova-za-novu-Gradsku-knji%C5%BEnicu-u-Zagrebu.pdf> (4.4.2018.)

⁷⁰ Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine. 58(1999), 105(1997) i 5(1998).

URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_06_58_1071.html (26.8.2018.)

⁷¹ Programska osnova nove Gradske knjižnice u Zagrebu. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2014. Str. 40.

URL: <http://pogledaj.to/wp-content/uploads/2017/07/Programska-osnova-za-novu-Gradsku-knji%C5%BEnicu-u-Zagrebu.pdf> (4.4.2018.)

5. ANALIZA GODIŠNJIH IZVJEŠTAJA GRADSKE KNJIŽNICE

5.1. Uzorak i metoda istraživanja

Svrha ovog istraživanja jest prikazati razvoj Gradske knjižnice u Zagrebu kroz godine i prikazati sličnosti, ali i razlike u području nabave, revizije i otpisa, posudbe i članstava, kulturnih aktivnosti i aktivnosti za djecu, posjeta korisnika i informacijskih upita te suradnji s drugim ustanovama. Cilj je i dobiti uvid u rad knjižnice i njezin napredak kroz vrijeme te istaknuti koje stvari u Knjižnici funkcioniraju dobro, a na koje stvari treba obratiti pažnju i pokušati ih usmjeriti u drugom, boljem smjeru.

Temelj istraživanja su podaci koji su prikupljeni iščitavanjem i istraživanjem godišnjih izvještaja o radu Knjižnica grada Zagreba od 2009. godine pa sve do zadnjeg cjelovitog izvještaja za 2016. godinu,⁷² jer za 2017. godinu KGZ nije objavio službene podatke na razini svake knjižnice. Prilikom istraživanja, u razgovoru s djelatnicima Gradske knjižnice također je konstatirano da se izvještaji u obliku u kakvom su trenutno izrađuju tek od 2009. godine i nisu bili strukturirani na takav način prethodnih godina. Svi stariji podaci (većina njih su pisani rukom) o poslovanju su nestrukturirani te se nalaze u dislociranom depou. Pohranjeni su kao takvi u registratorima i dostupni su na zahtjev. Isto tako, tek od 2009. godine postoji jedinstvena ustanova svih narodnih knjižnica u Gradu Zagrebu i od tad se radi jedinstvena godišnja analiza rada svih knjižnica u sklopu KGZ-a, tako da ne postoje svi pokazatelji za usporedbu tijekom godina na temelju kojih bi bilo odrađeno istraživanje.

U istraživanju će prikupljeni podaci biti prikazani deskriptivnom i komparativnom metodom.

⁷² Knjižnice grada Zagreba. Godišnji izvještaji. URL: <http://www.kgz.hr/hr/o-nama/godisnji-izvjestaji/43616> (15.8.2018.)

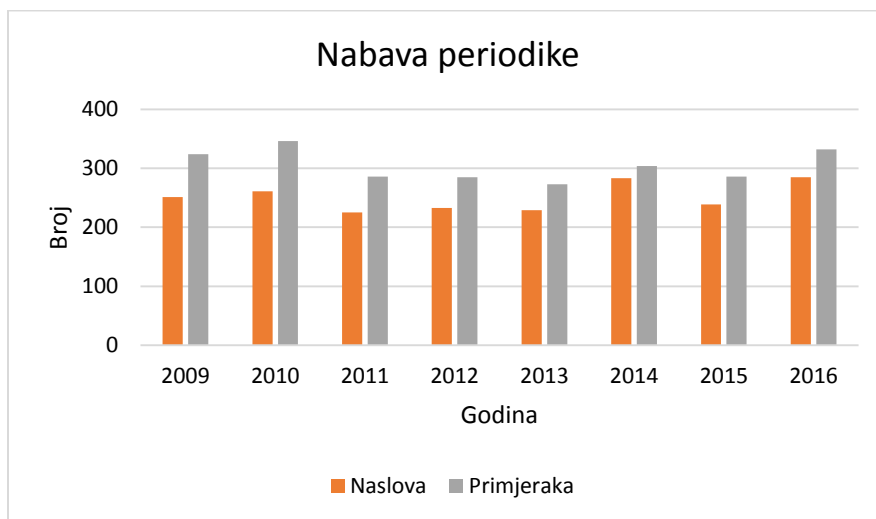
5.2. Nabava

Analiza nabave građe odvija se kroz nekoliko kategorija. Prva kategorija koja se analizira je vrsta građe, potom tematika građe i konačno, treća kategorija je način nabave. Nekoliko je načina nabave, to su kupnja, otkup Gradskog ureda za Kulturu grada Zagreba, otkup Ministarstva kulture te dar ili zamjena, ali prema izvještajima, dar i zamjena se gledaju kao jedna kategorija. Što se tiče vrste građe, KGZ su napravile jednostavnu podjelu na knjige i ostalu građu, koja se potom dalje dijeli na periodičke publikacije i ostalu neknjižnu građu. U neknjižnu građu spadaju: note, grafike, poster, zvučna i video građa, igračke i društvene igre. Ranije spomenuta podjela na tematiku građe se odnosi na knjige, koje su podijeljene na ukupno četiri kategorije, a te kategorije su znanost, beletristika, dječja te priručna literatura.

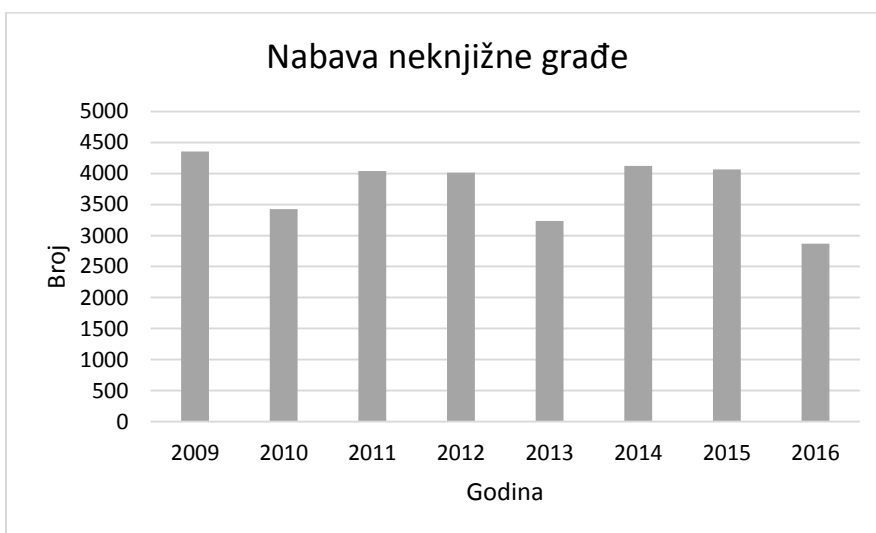
Nabava knjiga u Gradskoj knjižnici u promatranom razdoblju zabilježila je pad uz izuzetno male oscilacije po pojedinim godinama. Oscilacije u vidu laganog porasta nabave knjiga vidljive su 2012. i 2013. godine što možemo pripisati činjenici da se radi o predizbornoj i izbornoj godini na lokalnoj razini, tako da je vjerojatno to razlog zašto je tih godina KGZ dobio više novaca od Grada Zagreba na raspolaganje. Nakon 2013. godine nabava knjiga nastavlja padati. S druge strane, nabava periodičkih publikacija također ima nekoliko oscilacija u promatranom razdoblju (također se radi o 2013. i 2014. godini), ali bez obzira na to zadržava konstantu kroz godine (kupnju istog broja naslova svake godine uz manji odmak), odnosno nije vidljiv veliki pad u promatranom razdoblju. Ukupna nabava je dosegla svoj vrhunac u prvoj promatranoj godini, odnosno 2009., dok je najniža bila u zadnjoj, 2016. godini. U tablici 1. prikazan je ukupan broj nabavljenih primjeraka knjižne građe u promatranom razdoblju, prikazan po godinama i prikazan kroz sve kategorije nabave. U grafikonima 1. i 2. prikazana je nabava periodičkih publikacija (grafikon 1.) i neknjižne građe (grafikon 2.), također po godinama, ali bez kategorija načina nabave, s obzirom da ti podaci nisu navedeni u godišnjim izvještajima.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kupnja	8812	7495	7914	8494	8414	7558	7478	7157
Dar+zamjena	2312	2118	1122	1315	1056	1356	1251	1475
Otkup GU+županija	69	40	32	61	34	31	14	72
Otkup MK	1176	1094	973	723	1421	919	1248	597
<u>Knjige ukupno</u>	12369	10747	10041	10593	10925	9864	9991	9301

Tablica 1. Ukupan broj nabavljenih primjeraka knjižne građe

Grafikon 1. Ukupan broj nabavljenih primjeraka periodike

Grafikon 2. Ukupan broj nabavljenih primjeraka neknjižne građe

U tablici 2. je prikazana nabava s obzirom na tematiku. Relativno mali broj nabavljenih svezaka priručne literature rezultat je toga što se priručna literatura nabavlja uglavnom u samo jednom primjerku, u odnosu na ostalu literaturu koja se nabavlja u nekoliko primjeraka (primjerice, kod dječje literature to mogu biti i deseci primjeraka istog naslova). Razlog tome je što se priručna literatura najčešće koristi samo za rad u čitaonicama te ju nije moguće posuditi na korištenje izvan knjižnice. Udio znanstvene literature je izuzetno velik, što je razumljivo s obzirom na reputaciju knjižnice s respektabilnim i izuzetno bogatim znanstvenim fondom. U stopu ga prati beletristika, a iza njih zaostaje dječja literatura koja se nabavlja u puno manjem broju primjeraka. U promatranom razdoblju prilikom nabave poštivala se struktura knjižnog fonda koja je preporučena "Standardima za narodne knjižnice".

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Znanost	6462	5892	5010	4567	5197	4567	3920	3891
Beletristika	3624	3139	3381	3332	3473	3331	3598	2968
Dječja	2084	1572	1539	2041	2079	1840	2366	2211
Priručna	199	144	105	353	176	126	107	231

Tablica 2. Nabava knjiga po tematici

Treća kategorija, način nabave, vjerojatno je najvažnija kategorija, jer pokriva i obje prethodno spomenute kategorije. Najveći dio građe kroz cijelo promatrano razdoblje nabavljeno je kupnjom, a potom slijedi nabava darom i zamjenom, otkupom Ministarstva kulture i na kraju otkupom Gradskog ureda za kulturu i županije (Grada Zagreba). U tablici 3. prikazan je ukupan broj nabavljenih jedinica građe svakim pojedinim načinom kroz cijelo promatrano razdoblje.

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Kupnja	8812	7495	7914	8494	8414	7558	7478	7157
Dar+zamjena	2312	2118	1122	1315	1056	1356	1251	1475
Otkup GU+županija	69	40	32	61	34	31	14	72
Otkup MK	1176	1094	973	723	1421	919	1248	597
Ukupno	12369	10747	10041	10593	10925	9864	9991	9301

Tablica 3. Ukupan broj nabavljenih jedinica građe (način nabave)

Kao što je vidljivo iz tablice, prisutan je generalni pad u nabavi tokom godina (situacija koja nije svojstvena samo Gradskoj: primjerice, prema godišnjem izvještaju o radu za 2016. godinu, na razini KGZ-a 2016. nabavljeno je 27 % manje svezaka knjiga nego 2006. godine), što se može pripisati sve manjim izdvajanjima za kulturne ustanove na razini grada i države i nemogućnosti da knjižnica sama svojim prihodima financira nabavu potrebnog broja jedinica građe. Kako je Gradska knjižnica dio KGZ-a, sav njezin prihod ide u zajedničku blagajnu (kao i kod svih ostalih knjižnica iz mreže) koji se potom raspoređuje na razini cijele mreže knjižnica i nije uvijek lako, a ni moguće (gotovo nikad) pokriti sve potrebe i želje svih knjižnica, ali i odrediti prioritete za trošenje novca. Kao primjer možemo uzeti 2011. godinu kada su KGZ uložile dodatnih 1 500 000 kuna vlastitih sredstava u nabavu građe kako bi umanjile negativne posljedice smanjivanja sredstava za nabavu. Podatak je to koji je preuzet iz godišnjeg izvještaja o radu za 2011. godinu. S obzirom na to da je tim povećanim sredstvima većinom nabavljena građa za novu Knjižnicu Jelkovec, nije puno uloženo u nabavu za Gradsku knjižnicu, jer je tada bila nisko na listi prioriteta. No, iako je vidljiv nedostatak novca, a svejedno je kupnjom nabavljen najveći broj jedinica građe, situacija bi mogla ukazivati na potrebu da se razradi i poboljša način nabave darom i zamjenom. To je način koji može biti izuzetno plodonosan ako se knjižnica dobro organizira i poveže s odgovarajućim institucijama, slijedom toga povećao bi se broj nabavljenih jedinica građe.

Još jedan od razloga pada jest i konstatno povišavanje nabavnih cijena knjiga od strane nakladnika, što je kao jedan od glavnih razloga smanjene nabave navedeno u izvještaju o radu za 2009. godinu.

5.3. Revizija knjižnog fonda i otpis građe

Narodne knjižnice provode reviziju i otpis u skladu s Pravilnikom o reviziji i otpisu knjižnične građe. U promatranom razdoblju svake je godine bila odrađena djelomična revizija fonda, osim 2016. godine kada je napravljena cjelokupna revizija fonda i prema godišnjem izvještaju, te godine je obrađeno ukupno 15 987 jedinica građe do zaključivanja izvještaja, međutim, ostavljena je napomena da je u tom trenutku revizija i

dalje bila u tijeku, tako da je vjerojatno taj broj na kraju bio puno veći. Što se tiče ostale građe, te godine je ukupno otpisano 2057 jedinica vizualne (DVD-i i VHS kazete) i elektroničke građe. Izvještaj za 2015. godinu navodi da je napravljena djelomična revizija fonda iz područja znanosti i beletristike te dječje knjige i tada je ukupno otpisano 8597 jedinica. Od ostale građe otpisano je ukupno 692 jedinice, što je uključivalo CD-e i DVD-e. 2014. godine također je bila napravljena djelomična revizija iz područja znanosti, beletristike i dječje knjige s ukupnim otpisom od 17 911 jedinica. Otpisano je i 5409 jedinica ostale građe, ali ne postoji detaljan zapis o kojoj se vrsti građe radilo, nego je u izvještaju navedena samo napomena razno. U godinama 2013., 2012. i 2011. napravljene su djelomične revizije samo iz područja znanosti u svakoj od te tri godine. Godine 2013. otpisano je 4387 jedinica, 2012. godine 854 jedinice i 2011. 842 jedinice građe. Podataka o otpisu ostale građe (broju i vrsti) nije bilo niti u jednoj od te tri godine. Godine 2010. napravljen je otpis ukupno 4949 jedinica građe iz područja znanosti i dječje literature, dok otpisa ostale građe nije bilo. Godine 2009. napravljen je otpis 5373 jedinice građe iz područja znanosti, beletristike i dječje literature. Za ostalu građu zabilježen je točan broj od 325 otpisanih jedinica, ali nije zabilježeno o kojoj vrsti građe se radilo.

U izvještajima u radu za cijelo promatrano razdoblje napravljena je disjunkcija otpisa po strukturi i po osnovi za knjižnu građu, tako da će taj dio biti prikazan u iduće dvije tablice.

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Znanost	2615	1900	679	854	4387	4954	4216	4269
Beletristika	1254	0	0	0	0	9391	4006	10382
Dječja	1504	3049	163	0	0	3566	375	919
Priručna	0	0	0	0	0	0	0	417

Tablica 4. Otpis građe po strukturi

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Amortizirane (dotrajale)	2096	2098	102	0	0	7946	4563	5639
Zastarjele	305	951	13	0	0	103	282	6729
Nevraćene (uništene)	933	401	192	161	790	5639	734	280
Izgubljene (uništene)	2039	1499	535	693	3597	4223	3018	3339

Tablica 5. Otpis građe po osnovi

5.4. Članstvo i posudba

Ovo poglavlje donosi analizu broja i strukture članova upisanih u Gradsku knjižnicu. Analizira se ukupan broj novoupisanih korisnika te broj i struktura postojećih članova po godini. Pod pojmom struktura misli se na podjelu na odrasle i djecu.

Sukladno Pravilima Knjižnica grada Zagreba članstvo u knjižnici vrijedi godinu dana od dana upisa. Članarina se plaća u jednoj knjižnici, a u ostalim knjižnicama član se evidentira uz predočenje članske i osobne iskaznice.⁷³ Članarina za godinu dana iznosi 50 kuna. Tokom analiziranih godina princip i iznos članarine se nisu mijenjali.

Godine 2009. upisano je ukupno 7101 novih članova. Aktivnih članova je te godine ukupno bilo 43 307, od čega je odraslih 39 791, a djece 3516. Što se posudbe tiče, ukupno je te godine posuđeno 194 929 jedinica knjižne građe, od čega je 33 % građe iz područja znanosti, 37 % iz područja beletristike, 14 % iz područja dječje literature i 16 % priručne građe. Periodičke publikacije posuđivane su ukupno 16 723 puta. Ostala građa (u koju spadaju note, grafike i poster, zvučna, video te elektronička građa i igračke) bila je posuđivana 136 325 puta.

⁷³ Knjižnice grada Zagreba. Upisi i posudba. URL: <http://www.kgz.hr/hr/informacije/upisi-i-posudba-196/196> (15.8.2018.)

Godine 2010. upisano je ukupno 2180 novih članova. Aktivnih članove te godine bilo je ukupno 24 644, od čega je odraslih 22 959, a djece 1685. Što se posudbe tiče, ukupno je te godine posuđeno 246 982 jedinica knjižne građe, od čega je 36 % građe iz područja znanosti, 40 % iz područja beletristike, 11 % iz područja dječje literature i 13 % priručne građe. Periodičke publikacije posuđene su ukupno 17 096 puta. Ostala građa bila je posuđivana 115 617 puta.

Godine 2011. upisano je ukupno 2097 novih članova. Aktivnih članove te godine bilo je ukupno 23 670, od čega je odraslih 21 767, a djece 1903. Što se posudbe tiče, ukupno je te godine posuđeno 185 904 jedinica knjižne građe, od čega je 34 % građe iz područja znanosti, 37 % iz područja beletristike, 12 % iz područja dječje literature i 17 % priručne građe. Periodičke publikacije posuđene su ukupno 17 137 puta. Ostala građa bila je posuđivana 113 951 puta.

Godine 2012. upisano je ukupno 1722 novih članova. Aktivnih članove te godine bilo je ukupno 22 337, od čega je odraslih 20 397, a djece 1940. Što se posudbe tiče, ukupno je te godine posuđeno 208 791 jedinica knjižne građe, od čega je 37 % građe iz područja znanosti, 40 % iz područja beletristike, 11 % iz područja dječje literature i 12 % priručne građe. Periodičke publikacije posuđene su ukupno 27 527 puta. Ostala građa bila je posuđivana 116 653 puta.

Godine 2013. upisano je ukupno 1629 novih članova. Aktivnih članove te godine bilo je ukupno 21 610, od čega je odraslih 19 671, a djece 1939. Što se posudbe tiče, ukupno je te godine posuđeno 207 666 jedinica knjižne građe, od čega je 38 % građe iz područja znanosti, 40 % iz područja beletristike, 11 % iz područja dječje literature i 11 % priručne građe. Periodičke publikacije posuđene su ukupno 27 930 puta. Ostala građa bila je posuđivana 129 990 puta.

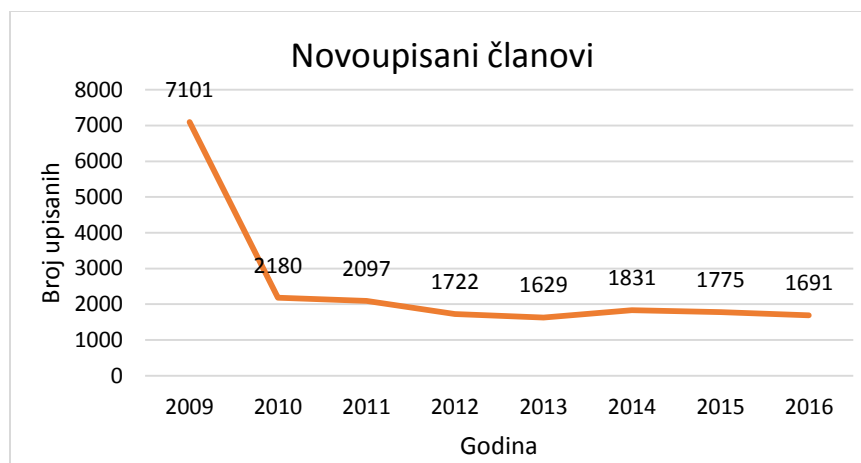
Godine 2014. upisano je ukupno 1831 novih članova. Aktivnih članove te godine bilo je ukupno 22 529, od čega je odraslih 20 424, a djece 2105. Što se posudbe tiče, ukupno je te godine posuđeno 210 736 jedinica knjižne građe, od čega je 45 % građe iz područja znanosti, 41 % iz područja beletristike, 10 % iz područja dječje literature i 4 % priručne građe. Periodičke publikacije posuđene su ukupno 29 418 puta. Ostala građa bila je posuđivana 117 861 puta.

Godine 2015. upisano je ukupno 1775 novih članova. Aktivnih članove te godine bilo je ukupno 22 806, od čega je odraslih 20 535, a djece 2271. Što se posudbe tiče, ukupno je te godine posuđeno 196 657 jedinica knjižne građe, od čega je 44 % građe iz područja znanosti, 41 % iz područja beletristike, 11 % iz područja dječje literature i 4 % priručne građe. Periodičke publikacije posuđene su ukupno 68 870 puta. Ostala građa bila je posuđivana 126 293 puta.

Godine 2016. upisano je ukupno 1691 novih članova. Aktivnih članove te godine bilo je ukupno 22 588, od čega je odraslih 20 306, a djece 2282. Što se posudbe tiče, ukupno je te godine posuđeno 203 746 jedinica knjižne građe, od čega je 42 % građe iz područja znanosti, 38 % iz područja beletristike, 12 % iz područja dječje literature i 8 % priručne građe. Periodičke publikacije posuđene su ukupno 118 130 puta. Ostala građa bila je posuđivana 167 553 puta.

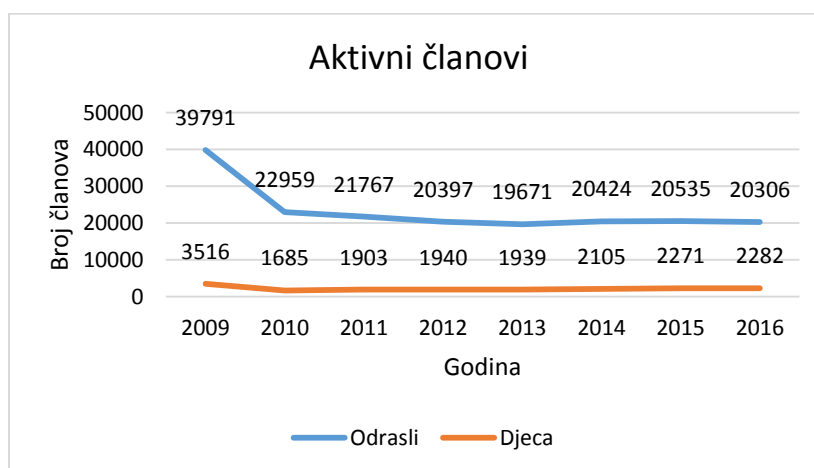
Niže je vidljiv grafički prikaz (grafikon 3.) brojki novoupisanih članova. Vidljiv je skoro pa konstantan pad kroz godine, uz iznimnu 2014. godinu u kojoj je bilo više upisanih članova nego godinu prije i poslije. Takav pad možemo djelomično objasniti ulaskom knjižnice Bogdana Ogrizovića u sustav KGZ. Naime, obje knjižnice nalaze se u centru grada, relativno blizu jedna drugoj i prije nego su obje bile u sustavu KGZ, korisnici su se odlučivali učlaniti u samo jednu od njih. Sada kada se učlanjenjem u jednu knjižnicu automatski postaje i članom svih ostalih knjižnica KGZ-a, to se negativno odrazilo na kvantitetu u vidu članstava. 'S druge strane, 21. stoljeće je vrijeme kada knjiga prestaje biti glavni izvor informacija i razonode radi razvoja nove tehnologije i novih medija. Sve više i više stvari je dostupno online, uključujući i knjige (tzv. elektroničke knjige) tako da potreba za fizičkom knjigom općenito postaje sve manja. Isto tako, jačaju nakladnici i knjižare sa sve većim izborom knjiga po vrlo prihvatljivim cijenama (što kulminira prodajom cjenovno jeftinih knjiga na kioscima i u trgovinama mješovitom robom) te knjižnice polako prestaju biti ekskluzivna mjesta za susret s knjigom.'⁷⁴

⁷⁴ Stipčević, A. Socijalna povijest knjige u Hrvata : knjiga 3 : Od početka hrvatskoga narodnog preporoda (1835.) do danas. Zagreb : Školska knjiga, 2008. Str. 115., 143.

Grafikon 3. Broj novoupisanih članova

No, analiza je također pokazala da je broj članova cijelo vrijeme više manje u konstanti, izuzev velikog pada broja članova nakon 2009. godine. Ta konstatacija odnosi se i na odrasle članove i na djecu, što pokazuje da knjižnica ima zanimljiv plan i program, ali i atraktivne radionice, izložbe i ostale aktivnosti koji i dalje svake godine privlače stare (ali i nove) članove. Iz grafičkog prikaza (grafikon 4.) je također moguće vidjeti da knjižnica u prosjeku ima desetak puta više odraslih članova nego djece, ali je isto tako vidljivo da se s godinama ta razlika smanjuje. Jedan od razloga je to da su KGZ od 1. siječnja 2017. uveli besplatan upis za djecu od rođenja do konca godine u kojoj navršavaju 15 godina.

Grafikon 4. Broj aktivnih članova

Članovi su u prikazanom razdoblju najviše posuđivali beletristiku (37-41 %), zatim znanstvenu literaturu (33-45 %) te dječju (10-14 %), a najmanje priručnu literaturu (4-17 %).

Ukupan broj posuđenih jedinica građe (tablica 6.) bio je u više manje konstantnom padu kroz sve prikazane godine, 2013. godine javlja se kratkotrajan porast broja posuđenih knjiga, ali nije ni približno dosegao brojke s početka promatranog razdoblja. Također je vidljiva velika razlika između broja posuđenih jedinica na početku i na kraju promatranog razdoblja. Godine 2016. taj broj je puno manji od broja posuđenih jedinica 2009. godine. Taj pad također može biti objašnjen razlozima koji su navedeni kao glavni razlozi pada broja članova.

Ista stvar se događa i s ostalom građom, koja je također bila u konstantnom padu (osim u 2013. godini), unatoč povećanoj aktivnosti i programu multimedijalnih odjela.

S druge strane, posudba periodike u promatranom razdoblju bila je u konstantnom porastu unatoč višegodišnjem smanjivanju namjenskih sredstava za nabavu te građe. To bismo mogli pripisati povećanju broja novih publikacija, veću dostupnost i protočnost informacije kao i potencijalnu komparaciju više publikacija. Neke od njih postaju teže dostupne pojedincima radi sve većih troškova nabave, pa se pojedinci okreću institucijama, u ovom slučaju knjižnicama.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knjižna građa	194929	246982	185904	208791	207666	210736	196657	203746
Periodika	16723	17096	17137	27527	27930	29418	68870	118130
Ostala građa	136325	98341	98814	89126	102060	88443	57423	49423
Ukupno	347977	348316	285733	306509	318351	308029	267950	279299

Tablica 6. Ukupan broj posuđenih jedinica po kategorijama

5.5. Kulturne aktivnosti i aktivnosti za djecu

Ovo poglavlje donosi analizu kulturnih aktivnosti i aktivnosti za djecu koji su se odvijali u Gradskoj knjižnici u promatranom razdoblju, a poglavlje je radi lakše analize podijeljeno u nekoliko potpoglavlja.

5.5.1. Tribine, predavanja i ostale aktivnosti

Tribine, predavanja i razgovori su sastavni dio rada svake knjižnice u sklopu KGZ. Organiziraju se kako bi se privukao što veći broj članova u knjižnicu, te kako bi knjižnica osigurala društveno-kulturne sadržaje, s obzirom na to da ih u mnogim gradskim naseljima nema u dovoljnoj mjeri. Kod Gradske knjižnice to naravno nije slučaj, jer se nalazi u samom središtu grada koje vrvi različitim sadržajima kroz cijelu godinu, ali baš zbog toga mora osigurati kvalitetne i primamljive sadržaje kako bi korisnici od svega ponuđenog izabrali doći baš u knjižnicu. Sva događanja redovito su najavljivana u medijima i na službenim stranicama KGZ-a.

U promatranom razdoblju u prosjeku je godišnje bilo 28 tribina s prosječnih gotovo 1600 posjetitelja, 31 razgovor i predavanje s gotovo 1200 posjetitelja te gotovo 120 ostalih aktivnosti (u što ubrajamo čitateljske klubove, radionice, književne večeri itd.) sa gotovo 1300 posjetitelja. U tablici 7. dane su informacije o točnom broju održanih aktivnosti i broja posjetitelja kroz promatrano razdoblje. Vidljiv je veliki porast broja aktivnosti, a samim time i broja posjetitelja kroz godine, što se može pripisati sve boljom promocijom putem medija, ali i putem weba (službenim stranicama TZ Grada Zagreba, Grada Zagreba i KGZ-a, ostalim neslužbenim stranicama koje promoviraju događaje u gradu te društvenim mrežama) i sve većom prisutnošću knjižnice na društvenim mrežama (Facebook, Youtube), no ne smijemo zaboraviti ni uloženi trud, rad i volju svih uključenih u organizaciju i realizaciju svih aktivnosti.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Broj tribina	30	27	27	27	27	39	25	21
Broj posjetitelja	1760	1765	1805	1512	1781	1817	1288	990
Broj predavanja	17	18	20	15	17	40	41	73
Broj posjetitelja	512	692	726	825	2040	1450	1555	1750
Broj ostalih aktivnosti	15	20	15	21	19	184	186	491
Broj posjetitelja	740	1250	1030	1155	834	1399	1410	2543

Tablica 7. Broj aktivnosti i posjetitelja

Bez sumnje najpoznatija tribina koja se održava u Gradskoj knjižnici, a koja je konstanta u cijelom promatranom razdoblju, je tribina "Književni petak". Tribina je to koja se održava (s manjim prekidima) od 1955. godine. U prvo vrijeme održavao se u Radničkoj biblioteci na Krešimirovom trgu, potom u Medulićevoj ulici, zatim u Gradskoj knjižnici u Novinarskom domu, a selidbom Gradske knjižnice i Književni petak dobiva nov prostor - čitaonicu na 1. katu Starčevićevog doma. Danas se tribina održava na istoj lokaciji, ali u Galeriji kupola na 3. katu.⁷⁵ 2010. godine obilježila je svoju 55. obljetnicu. Te godine održano je 25 tribina s ukupno 1629 posjetitelja, a u planu je bilo i izdavanje spomen-knjižice povodom obilježavanja te hvalevrijedne obljetnice.

Tribina "Eppur si muove" pokrenuta je 2014. godine i od tad se kontinuirano održava u Knjižnici. Njezin cilj je popularizirati bogatu zbirku knjiga iz područja prirodnih znanosti koju posjeduje Gradska knjižnica, ali također i senzibilizirati građane Zagreba i korisnike knjižnice za neke teme koje danas nalaze u središtu znanstvenih interesa i istraživanja. Tribina od prvog dana polučuje uspjeh kod posjetitelja i s godinama postaje sve popularnija. Primjerice, prve godine održavanja, održano je 8 tribina s 31 sudionikom i 480 posjetitelja, dok je 2015. godine održano 9 tribina s 33 sudionika (eminentnih stručnjaka s pojedinog područja) i 1500 posjetitelja.

⁷⁵ Knjižnice grada Zagreba. Iz povijesti tribine "Književni petak". URL: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/iz-povijesti-tribine-knjizevni-petak/17268> (15.8.2018.)

Projekti koji su se održavali u Gradskoj knjižnici u promatranom razdoblju su "Projekt 65+", namijenjen društvenoj integraciji osob treće životne dobi i njihovom aktivnom uključivanju u kulturna i društvena zbivanja, projekt "Knjigom do krova", koji se zalaže za načelo jednakih mogućnosti u pristupu informacijama, znanjima i kulturnim dobrima i projekt "Knjižnica širom otvorenih vrata" čiji je cilj poticanje čitanja, cjeloživotnog učenja i društvene inkluzije djece s teškoćama u razvoju te mladih i odraslih osoba s invaliditetom. Potonji se provodi i na Odjelu za djecu i mlade.

5.5.2. Izložbe

Kupola Gradske knjižnice jedna je od rijetkih obnovljenih kupola gradske jezgre i u funkciji je edukativne i izložbene djelatnosti. Dugi niz godina se u njoj postavljaju izložbe raznorodnog karaktera – izložbe fotografija, slika, grafika, skulptura i dizajna, ali i skupnih izložba autora. Ponekad se postavljaju izložbe povezane s obilježavanjem nekog značajnog datuma (primjerice Dan grada Zagreba ili Dan planeta Zemlje), a često se postavljaju i u suradnji s drugim institucijama grada (fakulteti, muzeji itd.). U promatranom razdoblju bilo je ukupno 592 izložbe s 23 282 posjetitelja, što je prosječno 70-ak izložbi i skoro 3000 posjetitelja godišnje. U izvještajima u radu napravljena je disjunkcija izložbi na tematske, studijske i likovne, i to je uz ukupan broj posjetitelja u svakoj pojedinoj godini prikazano u tablici 8. Nažalost, podaci o posjetiteljima iz 2009. i 2010. godine nisu poznati, tako da je u tablici naznačeno kao i u izvještajima da nema podataka. U daljnjem tekstu bit će navedene i najznačajnije izložbe koje su bile postavljene u promatranom razdoblju.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Tematske	38	49	48	50	49	67	69	49
Studijske	15	15	9	10	10	8	8	9
Likovne	15	15	10	12	13	6	10	8
Ukupno:	68	79	67	72	72	81	87	66
Broj posjetitelja	Nema podataka	Nema podataka	2234	2480	3048	5200	5120	5200

Tablica 8. Broj izložbi i posjetitelja

Godine 2009. Gradska knjižnica je u svojoj kupoli, takozvanoj Galerija Kupola, ugostila mlade likovne umjetnike te su zajedno javnosti ponudili brojne umjetničke radove prema izložbenoj koncepciji nastaloj u suradnji s Likovnom akademijom u Zagrebu i udrugama umjetnika, dok je Središnja knjižnica Rusina i Ukrajinaca sudjelovala u ciklusu izložbi "Svijet u Zagrebu" i organizirala dvije izložbe ciklusa "Ukrajinci naši sugrađani". Godine 2011. održano je nekoliko izložbi vrijednih pažnje: "Fascinacija željeznicom" (izložba fotografija), "Moj Zagreb tak imam te rad" (izložba fotografija povodom obilježavanja Dana grada Zagreba), Dani Ruske Federacije u Gradskoj knjižnici, izložba Rusina i Ukrajinaca u Republici Hrvatskoj, izložba fotografija kanu kluba "Končar" te izložba likovnih radova korisnika Domova za starije i nemoćne Centar i Medveščak. Godine 2012. održane su iduće izložbe: "Svijet je stvoren nalik snu" (izložba fotografija i pirografija), "Veronikin rubac" (izložba Danice Vuković), izložba filmskih plakata u okviru multimedijalnog projekta "Gregory Peck", nadalje "Ambijenti" (audio izložba Ivana Jovanovca), "Moja šetnja Zagrebom" (izložba fotografija Stjepana Kulfe postavljena za Dan grada Zagreba i 35. obljetnicu djelovanja društva distrofičara Zagreb), "Ljepota Mljeta" (likovna i foto izložba), "Slikanje morem" (izložba fotografija Višnje i Marijana Anića), "150 godina Hrvatske željeznice", "Igra svjetlosti" (izložba unikatnih lampi i vitraja u Tiffany tehnici Marka Ferenca) te naposljetku izložba kolaža Jagode Miličić "Igra slobode, koloplet snova".

Godine 2013. organizirana je izložba povodom ulaska Hrvatske u EU pod nazivom Veliki europski znanstvenici, potom izložbu pod nazivom "Kadar za čitanje" – skupnu izložbu fotografija članova kluba Fotokluba Zagreb. Izložba je nastala kao rezultat fotografskog natječaja na temu čitanja, a koji je organizirao sam fotoklub u okviru nacionalne manifestacije Noć knjige 2013. godine. Iste godine, na Dan Gradske knjižnice (koji se obilježava 7. prosinca) priređena je izložba kampanje za novu zgradu Gradske knjižnice pod nazivom "Nova Gradska knjižnica u središtu Zagreba". Godine 2015. Gradska knjižnica organizirala je u svojoj auli izložbu "Tehnoarheologija – kako su računali naši stari" u sklopu manifestacije Noć muzeja, na kojoj su bila izložena računala i računalna oprema iz privatne zbirke.

5.5.3. Aktivnosti za djecu

U Gradskoj knjižnici se priređuju pedagoško-animacijski sadržaji za djecu predškolskog i školskog uzrasta te za tinejdžere kroz cijelu godinu. Organiziraju se susreti s autorima, priredbe, likovne radionice, igraonice, tečajevi, izložbe, predavanja, razgovori i tome slično. Međutim, iz podataka navedenih u tablici 9. može se vidjeti samo ukupan broj održanih pedagoško-animatorskih aktivnosti, ali ne i o kojima je točno riječ. Ono što postoji u izvještajima jesu zapisi o najupečatljivijim događajima, a o njima će više riječi biti malo kasnije. U tablici 9. je također vidljivo da se radi o velikom broju aktivnosti godišnje, koji uz mala odstupanja ima tendenciju rasti kroz godine. S druge strane, broj posjetitelja nažalost ne prati taj trend i on je u konstantnom padu, uz dvije iznimke, 2010. i 2015. godinu, kada je bio viši od prosjeka.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Broj aktivnosti	180	310	210	212	527	439	476	149
Broj posjetitelja	11323	18423	6607	7007	6076	3786	5902	2744

Tablica 9. Broj aktivnosti za djecu i posjetitelja

Godine 2009. Odjel za djecu i mlade organizirao je nekoliko izuzetno posjećenih kazališnih predstava koje su organizirali u suradnji s kazalištem Čarobna škrinja. Godine 2011. je uspješno odrađen projekt satova školske lektire pod nazivom "Čitanje na drugačiji način", a obrađeno je tri lektirna naslova. Godine 2012. bile su aktualne kreativne radionice "Tolerancija i nenasilje" koje su se održavale jednom mjesečno, bile su namijenjene djeci starije predškolske dobi i cilj im je bio pružiti djeci mogućnost vlastitog stvaranja knjige temeljenog na likovnom izričaju, razmišljanju i istraživanju, a sve u svrhu formiranja vlastitog stava prema nasilju. Projekt je nastavljen i u prvoj polovici 2013. godine. Iste te godine započeo je pilot-projekt "Kroz knjižicu do mature" koji je bio namijenjen srednjoškolcima iz zagrebačkih učeničkih domova kako bi im se pomoglo u pripremi za polaganje mature. Projekt je uz Gradsku knjižnicu održan i u knjižnici

Medveščak, a nastavio se i u 2014., 2015. i 2016. godini, a traje i dan danas. Posljednji program koji valja spomenuti je iz 2016. godine i nastao je po uzoru na sličan program iz finske narodne knjižnice. Naziva se "Zita čita... Ja sam tvoj pas, čitaj mi na glas" i bio je namijenjen svoj djeci do 12 godina starosti, a pogotovo onima koji imaju govorno-jezične i emocionalne poteškoće, teškoće pažnje i koncentracije, strah od javnog nastupa ili strah od psa. Okupilo se 20 sudionika koji su se družili s kujicom Zitom i čitali joj odlomke iz knjige Nade Mihelčić "Avanture Arna i Đidija".

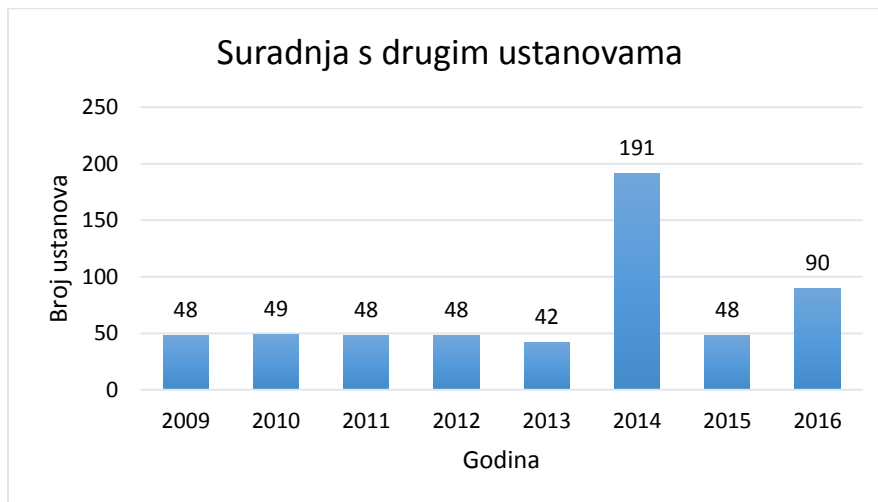
5.6. Suradnja, posjete korisnika i informacijski upiti

Zadnje poglavlje sadržava analizu suradnji s različitim ustanovama, što domaćim, što međunarodnim, s kojima je Knjižnica surađivala kroz promatrano razdoblje, te analizu posjeta korisnika i dobivenih informacijskih upita i kao i prethodno poglavlje podijeljeno je u nekoliko potpoglavlja.

5.6.1. Suradnja

U promatranom razdoblju pratio se broj ustanova s kojima je knjižnica surađivala. Suradnja se odvijala na lokalnoj i međunarodnoj razini. Iz izvještaja je vidljiv ukupan broj ustanova, ali nije točno specificiran podatak koliki postotak ukupnog broja čine lokalne, a koliko međunarodne ustanove. Godine 2013. Knjižnica je surađivala s najmanjim brojem ustanova, 42, dok je godinu poslije, 2014., taj broj bio najveći i iznosio je 191. U prosjeku, knjižnica je u promatranom periodu surađivala sa 70 ustanova. Neke od ustanova s kojima je Knjižnica surađivala su škole, dječji vrtići, domovi umirovljenika, muzeji, veleposlanstva te različite kulturne ustanove. Stalnu suradnju Knjižnica je imala s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom, Katedrom za bibliotekarstvo Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Hrvatskim bibliotekarskim društvom te mnogim drugima. Od 2009. godine stalno surađuje s Volonterskim centrom Zagreb. Neke od međunarodnih ustanova s kojima Knjižnica surađuje su IFLA, IBBY, Europska komisija itd.

U grafikonu 3. prikazan je ukupan broj ustanova s kojima je Gradska knjižnica surađivala prikazan po godinama u promatranom razdoblju.

Grafikon 5. Broj ustanova

5.6.2. Posjete korisnika

Za potrebe godišnjeg izvještaja knjižnica ne broji svaki pojedinačni posjet korisnika, već se to računa malo drugačije. Kao referenca uzima se jedan tjedan u godini u kojem se odvija brojanje. Rezultat brojenja se množi s 46 tjedana u godini (godina ima 52,1 tjedan, ali se izuzimaju blagdani i uzima se u obzir ljetno radno vrijeme kada knjižnice rade manje no inače, što na kraju ukupno čini 6 tjedana manje) te se na taj način dobiva okviran broj posjeta Knjižnici. Dolasci se broje svakog dana, svaki posjet članova i ostalih korisnika koji trebaju neke usluge u knjižnici. To uključuje svaku osobu koja dolazi posuditi ili vratiti knjižničnu građu, pročitati nešto (što knjižnu građu, što periodiku), koristiti internet, računalo ili koju drugu uslugu, nešto pitati itd. U promatranom razdoblju kao referenca uzimao se jedan tjedan u 9. ili 11. mjesec, ovisno o godini, a kasnije u idućem podpoglavlju biti će napravljena distinkcija po godinama.

Uvidom u godišnje izvještaje i promatrano razdoblje, vidljivo je da je Gradska knjižnica jedna od najposjećenijih knjižnica u sklopu KGZ-a, za što je zaslužna njena pozicija na

frekventnoj lokaciji, njezina izuzetno bogata zbirka te prostrana čitaonica, a potom i velik izbor periodike i priručne građe.

5.6.3. Informacijski upiti

Kao ni za posjete knjižnici, ni informacijski upiti se ne broje pojedinačno kroz cijelu godinu, jer bi to bio prekompliciran i pretežak posao, već se i oni računaju na isti način kao i posjete. Broje se upiti u jednom tjednu u godini te se množe s 46 tjedana (uz ista pravila kao i za posjete knjižnici). U zadanom periodu upiti se broje svakog dana, na svim odjelima na kojima se daju informacijski odgovori (odjel za odrasle, dječji odjel, glazbeni odjeli, čitaonice) koji uključuju jednostavnije i složenije upite, ali se isključuju jednostavne ili administrativne i uputne informacije (npr. do kada radi knjižnica, gdje se nalazi toalet i sl.). Ne broje se upiti za rješavanje tema, ili drugih složenijih bibliografskih popisa. Niže se navodi detaljan popis referentnih tjedana s točnim brojem posjeta knjižnici i informacijskih upita:

2009. godine – 28.9. do 3.10.2009. – 284 188 posjetitelja i 99 489 upita
2010. godine – 25.10. do 30.10.2010. – 306 366 posjetitelja i 82 616 upita
2011. godine – 21.11. do 26.11.2011. – 364 366 posjetitelja i 62 468 upita
2012. godine – 19.11. do 24.11.2012. – 216 844 posjetitelja i 79 396 upita
2013. godine – 25.11. do 30.11.2013. – 402 132 posjetitelja i 63 802 upita
2014. godine – 17.11. do 22.11.2014. – 298 218 posjetitelja i 72 312 upita
2015. godine – 16.11. do 21.11.2015. – 331 292 posjetitelja i 79 028 upita
2016. godine – 21.11. do 26.11.2016. – 384 376 posjetitelja i 68 678 upita

Na kraju ovog poglavlja bilo bi korisno spomenuti još i radno vrijeme, kako bi se dosada spomenute stvari mogle dovesti u korelaciju s otvorenošću i dostupnošću knjižnice, njezinih sadržaja i njenog prostora. Tokom cijelog promatranog razdoblja, knjižnica je svake godine bez iznimke imala normalnu tjednu otvorenost od 66 sati, što je radno vrijeme od ponedjeljka do petka od 8 do 20 sati te subotom od 8 do 14 sati.

6. ZAKLJUČAK

Gradska knjižnica osnovana je 1907. godine i najstarija je narodna knjižnica u Zagrebu te među prvim narodnim knjižnicama osnovanim u Hrvatskoj. U ovom je radu prikazana povijest Gradske knjižnice grada Zagreba od njena osnutka pa sve do današnjih dana. Glavnina istraživanja se, međutim, odnosila na razdoblje od 2009. do 2016. godine budući da su podaci iz tog razdoblja bili najpovoljniji za analizu zbog svoje dostupnosti, strukturiranosti i unifomiranosti.

Prva lokacija na kojoj je Knjižnica djelovala bili su prostori iznad Kamenitih vrata, gdje se nalazi sve do 1940. godine, kada seli u prostore Novinarskog doma. Od 1995. godine Knjižnica djeluje u prostorijama Starčevićevog doma, gdje se nalazi i danas.

Nakon Drugog svjetskog rata Gradska knjižnica preuzima ulogu narodne, znanstvene i matične zagrebačke knjižnice te osnivaju se novi odjele, fondove i zbirke.

Analizirajući rad Knjižnice kroz promatrano razdoblje, što je i bila primarna zadaća ovog rada, dolazi se do zaključka da Knjižnica ima jako puno prostora za napredovanje i poboljšanje svog djelovanja i svojih usluga. Veliku ulogu u svemu tome igraju financije koje su nedostatne za normalno funkcioniranje Knjižnice, a za to su velikim dijelom zaslužne državne i gradske vlasti koje svake godine sve manje sredstava izvajaju za kulturne djelatnosti. Bez obzira na to Knjižnica se može pohvaliti s puno pozitivnih stvari poput organiziranih aktivnosti i matične djelatnosti.

Na kraju možemo reći da se Gradska knjižnica oduvijek isticala kvalitetom svog fonda, raznoraznim aktivnostima i uključivanjem građana u svoj rad, ali i svojom matičnom i razvojnom djelatnošću za sve narodne i školske knjižnice u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji. Iz sveg prikazanog može se zaključiti da je Gradska knjižnica u čitavoj svojoj povijesti imala značajnu ulogu u životima građana grada Zagreba, kao što ju ima i danas.

7. LITERATURA

1. Glavan, D.; Sršen I. Povijest zagrebačkih knjižnica : kulturnopovijesni uvod. Zagreb : Fortuna ; Sandorf, 2010.
2. Hebrang Grgić, I. Kratka povijest knjižnica i nakladnika : s kodovima i aplikacijom. Zagreb : Naklada Ljevak, 2018.
3. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
4. Knjižnica. // Hrvatska enciklopedija. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2004. Sv. 6. Kn-Mak.
URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32130> (28.8.2018.)
5. Knjižnice grada Zagreba. Godišnji izvještaji. URL: <http://www.kgz.hr/hr/o-nama/godisnji-izvjestaji/43616> (15.8.2018.)
6. Knjižnice grada Zagreba. Gradska knjižnica. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica/61> (15.7.2018.)
7. Knjižnice grada Zagreba. Gradska knjižnica : Glazbeni odjel : kronologija Glazbenog odjela, URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-glazbeni-odjel/o-odjelu/50-godina-glazbenog-odjela/kronologija-glazbenog-odjela/10040> (4.4.2018.)
8. Knjižnice grada Zagreba. Gradska knjižnica : zbirka BDI. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-zbirka-bdi/o-zbirci/568> (15.7.2018.)
9. Knjižnice grada Zagreba. Gradska knjižnica : zbirka Rara. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-zbirka-rara/o-zbirci-579/579> (4.4.2018.)
10. Knjižnice grada Zagreba. Gradska knjižnica : zbirka Zagrabiensia. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-zbirka-zagrabiensia/o-zbirci-580/580> (15.7.2018.)
11. Knjižnice grada Zagreba. Iz povijesti : tri doma Gradske knjižnice. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica/o-nama-262/iz-povijesti-tri-doma-gradske-knjiznice/263> (27.8.2018.)

12. Knjižnice grada Zagreba. Iz povijesti tribine "Književni petak". URL: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/iz-povijesti-tribine-knjizevni-petak/17268> (15.8.2018.)
13. Knjižnice grada Zagreba. Matična i razvojna služba Knjižnica grada Zagreba. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/maticna-i-razvojna-sluzba-knjiznica-grada-zagreba/o-nama-2908/djelatnost/3875> (15.7.2018.)
14. Knjižnice grada Zagreba. Misija, vizija i strategija. URL: <http://www.kgz.hr/hr/o-nama/misija-vizija-i-strategija/222> (4.4.2018.)
15. Knjižnice grada Zagreba. Upisi i posudba. URL: <http://www.kgz.hr/hr/informacije/upisi-i-posudba-196/196> (15.8.2018.)
16. Matković, S. Starčevićev dom u vihoru rata : pravaške uspomene iz doba Nezavisne Države Hrvatske. // Časopis za suvremenu povijest. 43, 3(2011), str. 827-861. URL: <https://hrcak.srce.hr/76762> (27.8.2018.)
17. Popis stanovništva, kućanstava i stanova. URL: <https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm> (4.9.2018.)
18. Programska osnova nove Gradske knjižnice u Zagrebu. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2014. URL: <http://pogledaj.to/wp-content/uploads/2017/07/Programska-osnova-za-novu-Gradsku-knji%C5%BEnicu-u-Zagrebu.pdf> (4.4.2018.)
19. SF knjižnica za danas i sutra. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2011. URL: https://issuu.com/knjinicegradzagreba/docs/sf_knji_nica (6.4.2018.)
20. Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine. 58(1999), 105(1997) i 5(1998). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_06_58_1071.html (26.8.2018.)
21. Stipanov, J. Knjižnice i društvo : od potrebe do mogućnosti. Zagreb : Školska knjiga, 2010.
22. Stipanov, J. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj : od početaka do današnjih dana. Zagreb : Školska knjiga, 2015.
23. Stipčević, A. Socijalna povijest knjige u Hrvata : knjiga 3 : Od početka hrvatskoga narodnog preporoda (1835.) do danas. Zagreb : Školska knjiga, 2008.

24. Strateški plan KGZ-a : 2014-2020. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2014. URL: https://issuu.com/knjinicegradzagreba/docs/strate_ki_plan_knji_nica_grada_z (4.4.2018.)
25. Virtualna izložba Zagreb na pragu modernog doba : Slobodni i kraljevski zemaljski glavni grad Zagreb.
URL: http://kgzddb.arhivpro.hr/moderno_doba/SZag_GKnji.htm (4.4.2018.)

8. POPIS PRILOGA

Popis slika

Slika 1. Pravila "Knjižnice kr. i slob. grada Zagreba" iz 1908., ulomak (preuzeto s <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?object=info&id=18278>, 15.8.2018)

Slika 2. Kamenita vrata (preuzeto s <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?object=info&id=18262>, 15.8.2018)

Slika 3. Zgrada Gradske knjižnice danas, Starčevićev trg (preuzeto s <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica/61>, 15.8.2018)

Slika 4. Novinarski dom u Zagrebu (preuzeto s <http://www.hnd.hr/107-godina-hrvatskog-novinarskog-drustva>, 26.8.2018.)

Slika 5. Starčevićev dom 1895. godine (preuzeto sa <http://www.zagrebacki.info/2012/04/starcevicev-dom.html>, 28.8.2018.))

Slika 6. Usporedba trenutne veličine Gradske knjižnice i nužne veličine (preuzeto s https://issuu.com/knjinicegradazagreba/docs/sf_knji_nica, 15.8.2018)

Popis tablica

Tablica 1. Ukupan broj nabavljenih primjeraka građe (vrsta građe)

Tablica 2. Nabava knjiga po tematici

Tablica 3. Ukupan broj nabavljenih jedinica građe (način nabave)

Tablica 4. Otpis građe po strukturi

Tablica 5. Otpis građe po osnovi

Tablica 6. Ukupan broj posuđenih jedinica po kategorijama

Tablica 7. Broj aktivnosti i posjetitelja

Tablica 8. Broj izložbi i posjetitelja

Tablica 9. Broj aktivnosti za djecu i posjetitelja

Popis grafikona

Grafikon 1. Ukupan broj nabavljenih primjeraka periodike

Grafikon 2. Ukupan broj nabavljenih primjeraka neknjižne građe

Grafikon 3. Broj novoupisanih članova

Grafikon 4. Broj aktivnih članova

Grafikon 5. Broj ustanova

9. SAŽETAK

ZAGREBAČKA GRADSKA KNJIŽNICA NEKAD I DANAS

Polazišnu točku ovoga rada čine teorijski okviri povijesnog razvoja Gradske knjižnice u Zagrebu, bez kojih ne bi bilo moguće provesti analizu godišnjih izvještaja rada Knjižnice u odabranom razdoblju, što je temeljni koncept ovog rada. Također, sam rad ostavlja prostor za razmišljanje o potencijalnom napretku te poboljšanju knjižničnog djelovanja i usluge za sadašnje i buduće generacije.

Ključne riječi

Gradska knjižnica, Zagreb, narodne knjižnice, Knjižnice grada Zagreba, aktivnosti, povijest

CITY LIBRARY OF ZAGREB IN THE PAST AND PRESENT

The starting point of this paper is the theoretical framework of the historical development of the City Library of Zagreb without which it would not be possible to carry out an analysis of the annual reports of the Library's work in the selected period, which is the core concept of this work. Also, the work itself encourages thinking about potential progress and improving library activities and services for present and future generations.

Key words

City library, Zagreb, public libraries, Zagreb City Libraries, activities, history

10. BIOGRAFIJA

Natalija Špruk rođena je u Zagrebu 1990. godine, maturirala je u III. gimnaziji 2008. godine, a 2011. godine upisuje Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, smjer Informacijskih i komunikacijskih znanosti. Godine 2015. upisuje diplomski studij bibliotekarstva na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti. U slobodno vrijeme volontirala je u Knjižnicama grada Zagreba sa starijim osobama u sklopu projekta 65 PLUS, kao knjižničar u Domu za starije i nemoćne Medveščak te na projektu Code for Croatia testiranja prve internetske platforme za slobodan pristup informacijama.